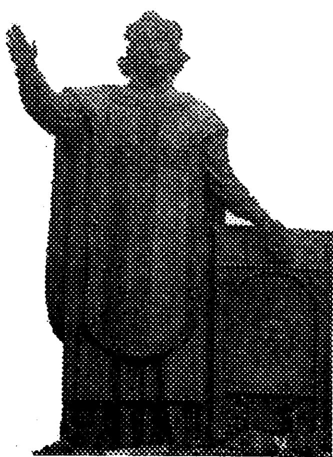
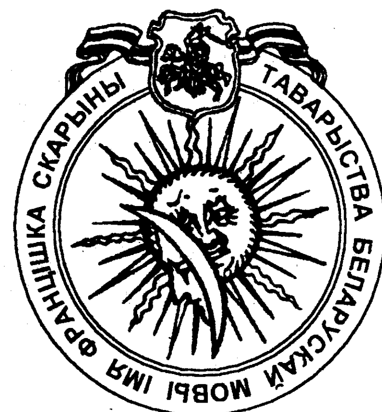

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года | № 6 (443) | 9 ЛЮТАГА 2000 г.

26 студзеня Менску адбылася ўрачыстасць, прысвечаная 10-м угодкам з дня прыняцця закона "Аб мовах у Беларускай ССР"

26.01.2000г.

Рэспубліканскаму грамадскаму аб'яднанню "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Шаноўныя сябры!

Сардэчна, горача віншуем прыхільнікаў і абаронцаў роднай мовы з 10-ымі ўгодкамі з дня прыняцця Закона "Аб мовах...". Жадаем новага плёну ў справе адраджэння нашага слова, заняцця ім свайго належнага месца ва ўсіх сферах жыццядзейнасці беларускага грамадства.

Роднага слова жывое святло
Некалі ад залатога зачыну
З шэрай зямлі і з любові ўзышло.
Каб нарадзіць у пакутах Айчыну.

Гэта святло, як у вечнасць акно,
Гэта ад продкаў надзейная пошта.
Для беларусаў заўсёды яно –
Першы прытулак і самы апошні.

Льецца ярчэе святло дзень пры дні
І апантана, настойліва рушыць,
Нішчыць завалы нахабнай хлусні,
Каб уваскрэслі змарнелыя душы.

На скрыжаванні бяды і надзей
Здраднікам сёння няўтульна, няўлежна,
А для сумленных і мужных людзей
Гэта святло, як сама незалежнасць.

З сэрцаў у сэрцы стагоддзі цякло,
Стала зарукаю долі і волі...
Роднага слова жывое святло,
"Нашага слова" жывое святло
Нас не пакіне ніколі, ніколі.

Калектыў рэдакцыі часопіса "Полымя"

Купляюцца беларускія кнігі
Фота Яўгена Казюлі,БелТА

ЗАЯВА ГАРАДЗЕНСКАЙ ФІЛІІ БЕЛАРУСКАЙ САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫЧНАЙ ГРАМАДЫ.

Да дзесятых угодкаў з часу прыняцьця закону пра дзяржаўнасьць беларускай мовы.

26 студзеня 1990 году Вярхоўны Савет БССР 11-га склікання прыняў закон пра наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай на тэрыторыі Беларусі. Пайсці на гэты крок дэпутатаў кмуністычнага парламенту змусілі абставіны, якія тады склаліся ў краіне – дэмакратызацыя, рост нацыянальнай свядомасці беларусаў. Выкананне згаданага закону расцягвалася на гады. Але ён ёсць і яго ніхто не адмяняў. Аднак, антызаконныя дзеянні дзяржаўных чыноўнікаў, якія нахабна байкатавалі выкананне закону (асабліва пасля псэўдарэфэрэндуму 1995 года) прывялі да катастрафічнага стану беларускамоўнага школьніцтва, вышэйшай адукацыі. Беларуская мова выціснута з дзяржаўных установаў. Беларусы на сваёй Радзіме апынуліся ў становішчы нацыянальнай меншасці. Улады ігнаруюць нават свае рашэнні пра так званую "роўнасць" моваў. Так, на звароты і заявы грамадскіх і палітычных арганізацыяў, пададзеныя ў гарадзенскія гарадскі і абласны выканаўчыя камітэты, адказы даюцца па-расейску. Амаль усе новыя шыльды на ўстановах горада Гродна расейскамоўныя. З асаблівым цынізмам зьнішчаюцца беларускамоўныя класы. У лепшым выпадку на роднай мове маленькія беларусы могуць атрымаць толькі пачатковую адукацыю. Далей, як правіла, адміністрацыяй школаў ўсё робіцца для таго, каб навучанне ў сярэдняй школе было расейскамоўным.

Чыноўнікі сцвярджаюць, што гэта ўсё робіцца па жаданьні самых беларусаў, якія "предпочитают русский язык". Але вынікі апошняга перапісу насельніцтва даюць доказ адваротнаму. Так 72,6% насельніцтва Гарадзеншчыны назвалі сваёй роднай мовай беларускую, а 53, 6% сцвердзілі, што з'яўляюцца беларускамоўнымі.

Узнікае пытаньне: Чаму болшасць павінна падпарадкоўвацца меншасці? Ці не таму, што гэта чужынская меншасць займае амаль ўсе кіруючыя пасады ў вобласці?

Мы звяртаемся да ўсіх жыхароў Гарадзеншчыны, якіх не задавальняе такі стан. Давайце разам бараніць свае нацыянальныя і чалавечыя правы. Супольна мы можам зьмяіць ганебнае становішча, якое склалася ў краіне. Хопіць казаць, што нас адзінкі. Толькі ў Прынямоньні нас амаль мільён. Гэта больш, чым налічваюць некаторыя народы. Гарадзенская філія БСДГ прапануе стварыць ў гарадах, мястэчках, вёсках суполкі ў абарону роднай мовы. Аб'ядноўвайцеся па месцы жыхарства, па арганізацыйную дапамогу можна звяртацца ў мясцовыя суполкі БСДГ, альбо Таварыства Беларускай Мовы. Калі ў вашым мястэчку, ці вёсцы няма гэтых арганізацыяў, звяртайцеся ў Горадню, кожны аўторак з 18 да 19 гадзінаў па тэлефоне 72-35-61.

Пра ўсе выпадкі, звязаныя з парушэннем правоў карыстання беларукай мовай просім паведамляць на адрас: 230023 г. Горадня а/с № 121, альбо па тэлефоне пададзенаму вы-шэй.

25 студзеня 2000 года.

Рада Гарадзенскай БСДГ

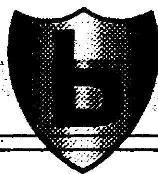
Танцуюць "Берагіні " з Барысава

Кажа Генадзь Бураўкін

СпяваеЭдвард Акулін

Баранавіцкія рупліўцы

23 студзеня Баранавічы наведалі старшыня ТБМ Алег Трусаў, намеснік старшыні Людміла Дзіцэвіч і кіраўнік справамі Сяржук Кручкоў. У гэты дзень Баранавіцкая Рада Таварыства беларускай мовы ладзіла імпрэзу, прысвечаную 10-ым угодкам Таварыства і "Закона аб мовах". Да гэтай падзеі сябры Рады выдалі гістарычны бюлетэнь "Альтанка" пра дзесяцігадовы шлях баранавіцкага Таварыства. У бюлетэні змешчаны ўспаміны пра першыя крокі ТБМ пад кіраўніцтвам Міхася Берната, супрацоўніка райаддела культуры: работу Школы па вывучэнні гісторыі, мовы і культуры Беларусі, збор літаратуры для суполак беларускай культуры Казахстана, Масквы, Вільні, Навасібірска, Беластока. Сябры ТБМ ушанавалі памяць слаўных абаронцаў Баранавіцкага краю, усталяваўшы камень з памятнай дошкай у гонар перамогі вояроў пад кіраўніцтвам Паўла Сапегі ў 1660 годзе, устанавіўшы мемарыяльную шыльду ў памяць пра загінуўшых у бітве 1771 года (кіраўнік Казімір Агінскі). Мемарыяльны комплекс: памятныя знакі, капліца, сквер памяці, музей – створаны ў гонар падзей 1863 года. У вёсцы Новая Мыш пастаўлены помнік – бюст паэту Яну Чачоту, імем Андрэя Рымшы названа вуліца мястэчка Гарадзішча, памятны знак ушаноўвае самаахвярную працу Уладзіслава Галубка.

З 1991 г. па 1995 г. выходзіла газета "Баранавіцкае слова" (рэдактар Аркадзь Бліноўскі). Сёння ў вёсцы Русіны намаганнямі Міхася Берната ствараецца літаратурна-этнаграфічны музей.

Пад кіраўніцтвам другога старшыні баранавіцкага ТБМ – Васіля Дубейкі (1995 – 1997) – былі праведзены шматлікія імпрэзы, прысвечаныя 230-ым угодкам з дня нараджэння Міхаіла Клеафаса Агінскага, 480-ым угодкам з дня нараджэння Мікалая Радзівіла Чорнага, 250-годдзю з дня нараджэння Андрэя Тадэвуша Касцюшкі, 200-годдзю Яна Чарота. На Баранавіцкім радыё стала выходзіць штотыднёвая радыёперадача "Люблю наш край" (вядучы – сябра Рады ТБМ Алесь Горбач).

З 1997 года старшынём Баранавіцкай арганізацыі ТБМ з'яўляецца Віктар Сырыца. За гэты час ТБМ наладзіла імпрэзы, прысвечаныя 440-ым угодкам Льва Сапегі, 80-м угодкам Першага Усебеларускага кангрэса, абвяшчэння БНР, вечарыны, прысвечаныя Адаму Міцкевічу. Адбыліся канцэрты барда Віктара Шалкевіча, арганізавана вечарына на веданне свайго краю. Актывісты ТБМ прынялі ўдзел у дабрачыннай акцыі па зборы сродкаў і рэчаў для дзяцей-інвалідаў і старых людзей. Баранавіцкая газета "Шаг" пачала друкаваць старонку "Альтанка", якая рыхтавалася Радай ТБМ і прысвечаная славутасцям роднай зямлі.

Усталявана цесная сувязь з Творчым згуртаваннем "Святліца" (кіраўнік – Алесь Бакач), у планах якога выданне літаратурнага альманаха, выпуск аўдыёкасеты баранавіцкага гурта "Фэст", выбар серыі адзення і сувеніраў "Беларускі стыль" і іншае.

Васіль Сырыца быў сцэнарыстам і арганізатарам многіх святаў, а таксама і гэтага, святкавання 10-х угодкаў ТБМ і "Закона аб мовах".

Нас здзівіла вялікая колькасць прысутных – зала на 400 месцаў была поўная, лілася шырокай плынню беларуская гаворка. І гэта ў русіфікаваным горадзе, дзе размяшчалася вялікая колькасць рускіх вайскоўцаў. Праўда, вынікі перапісу па Баранавічах уражваюць і пераконваюць, што беларус гаворыць на мове начальства толькі знешне: беларускую мову назвалі роднай 86,3% (гэта больш, чым па Беларусі), а на беларускай мове дома размаўляе каля 75%.

На імпрэзе былі ўганараваныя лістом падзякі каля 30 актыўных сяброў ТБМ: Міхась Бернт, Васіль Дубейка, васіль Сырыца, Лідзія Антановіч, Тамара Зверава, Марыя Філімоненка, Наталля Урублеўская, Віктар Карлінскі, Уладзімер Маруцік, Вячаслаў Болбат, Лідзя Казлова (Плыгаўка), Віктар Скок і іншыя.

Вялікую зацікаўленасць сярод моладзі выклікала гульня "Брэйн-рынг" па гісторыі Беларусі. Навучэнцы СШ № 17, 20 і эканамічна-юрыдычнага каледжа смела ўпраўляліся з фактамі беларускай гісторыі: які горад Напалеон не змог захапіць, як назваў Адам Міцкевіч Навагрудчыну – рай, карчма ці Швейцарыя, які эпіграф газеты ТБМ "Наша слова". Пераможцамі былі ўсе навучэнцы і яны атрымалі каштоўныя падарункі.

Баранавіцкі гурт "Фэст" (кіраўнік Ян Кусцінскі) па-заліхвацку прапанаваў слухачам падборку народных песень, прыпевак. Весела прымала зала песні Міхася Скундзя, напісаныя ім на мясцовым матэрыяле. Завяршылася вечарына выступленнем гарадзенскага барда Віктара Шалкевіча пад віск і захапленне моладзі.

Выступаючы на свяце, старшыня ТБМ Алег Трусаў адзначыў, што святкаванне 10-х угодкаў "Закона аб мовах" першым на Беларусі пачалося менавіта ў Баранавічах, а не ў Менску, і гэта паказчык таго, што Таварыства беларускай мовы жыве не па законах вертыкалі, што кожная арганізацыя ТБМ ёсць самастойны творчы цэнтр.

Цудоўныя людзі жывуць на баранавіцкай зямлі, працуюць у шэрагах сяброў ТБМ: самаахвярныя, свядомыя, разумныя, з еўрапейскім бачаннем свету і пяшчотнай улюблёнасцю ў родны край. Няхай шчасціць ім у клопатных справах адраджэння Беларушчыны.

Людміла Дзіцэвіч, намеснік старшыні ТБМ

Павел Сцяцко,
доктар філалагічных навук, прафесар, намеснік старшыні Гарадзенскай абласной рады ТБМ імя Францішка Скарыны

"З чужой моўнай практыкі..."

Працяг

Спаборнік, спашукальнік і саіскальнік. Слова ***саіскальнік*** тлумачыцца як: "1. Удзельнік конкурсу на атрыманне чаго-небудзь (прыза, узнагароды, прэміі). 2. Той, хто рыхтуецца да атрымання вучонай ступені за навуковую працу або вучонага звання" (ТСБМ. Т.5.Кн.1. Мн., 1983.С.20). Гэтае слова – саіскальнік – упершыню зафіксаваў "Русско-белорускій словарь" 1982 года: "Соискатель – саіскальнік, -ка, спаборнік на атрыманне чаго" (т.2.С. 415). І тут яно, як бачым, падаецца побач з ***спаборнік на атрыманне***. Ранейшыя слоўнікі рас. ***соискание*** і ***соискатель*** перакладалі словамі ***спаборніцтва*** і ***спаборнік***. Так, яшчэ В. Ластоўскі зафіксаваў: "Соискание ср. – спаборніцтва, спаборнік, спаборніца" (ПРК(Б)С. С.674). Першы акадэмічны даведнік – "Русско-белорусский словарь" пад рэдакцыяй Я.Коласа, К. Крапівы, П.Глебкі (М.,1953. С.643) засведчыў: "Соискание – спаборніцтва (конкурс) на атрыманне (для атрымання), атрыманне, -ння, ср.; соискание премии – спаборніцтва на атрыманне прэміі; дисертация на соискание ученой степени – дысертацыя на атрыманне вучонай ступені; соискатель – спаборнік на атрыманне (для атрымання); соискательство – спаборніцтва на атрыманне (для атрымання)". "Беларуска-рускі слоўнік" пад рэдакцыяй К.Крапівы падае слова спаборнік з паметай "уст. соревнователь" (М., 1962. С.873).

У 80-я гады слова ***спаборнік*** (на атрыманне, для атрымання) было адкінутае, на яго месца пастаўлены ўсесаюзны стандат. Але каб хоць трохі прыстасаваць яго да беларускай мовы, суфікс –тель замянілі на ўласцівы беларускай мове ***–льнік***. Так, ***соискатель*** набыло форму ***саіскальнік***. Рас.соискатель ад искать. Слову искать у беларускай мове адпавядаюць: 1. шукаць; искать глазами – шукаць вачамі (каго); 2. (стремиться, добиваться) шукаць; імкнуцца, дамагацца; искать встречи – шукаць сустрэчы (РБС-93.Т.1.С.578). Ад слова искать і вытворны назоўнік искатель, якому адпавядае белар. "шукальнік; искатель приключений – шукальнік прыгод" (Тамсама). Але форма саіскальнік таксама штучная, бо прыстаўка са- (<со-) нехарактэрная для беларускай мовы. Таму РБС-93 ужо падае: "Соискатель – суіскальнік" (Т.3. С.403). Аднак зважаючы на тое, што беларускай мове неўласцівае слова "іскаць", а рас. искать (імкнуцца, дамагацца) адпавядае белар. шукаць, было створана слова ***спашукальнік*** як адэкват рас. ***соискатель***. І ўсе яго аднакаранёвікі: ***спашуканне, спашукальніцкі, спашукальніцтва***. Натуральна гучыць: ***спашуканне*** навуковай ступені замест пазычання ***саісканне*** (ці ***суісканне***) вучонай ступені (<*соискание ученой степени...*), спашукальнік навуковай ступені.

Бацька і айцец. Слова ***ойтець*** і ***ойцець*** *'бацька духоўнік'* бытавалі ў старажытнай беларускай мове (прыйшлі з польск. *ojciec* (Гл. ЭСБМ. Т.1. Мн.,1978. С.98). У сучаснай беларускай літаратурнай мове слова ***айцец*** выкарыстоўваецца з значэннем *'служка культу'*, рас. ***отец*** (БРС-88. С.112). "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (Т.1.Мн., 1977. С.206) таксама кваліфікуе яго як застарэлае. А вось новы "Тлумачальны слоўнік" (Мн.,1996.С.51) ужо здымае памету застарэласці і тлумачыць яго вось так: "Айцец, айца, м. 1. Служыцель культу. Святы айцец (пачцівы зварот да служыцеля культу). 2. Бацька. Ці я ў мамкі не радзілася, ці ў айца не гадавалася (з нар.)". Адтрымліваецца, што слова ***айцец*** выступае як нарматыўнае з тым самым значэннем, што і ***бацька***. Але гэта пярэчыць лексічнай сістэме сучаснай беларускай мовы, дзе з значэннем *'мужчына ў дачыненні да сваіх дзяцей'* выкарыстоўваецца слова ***бацька***. Так, у самым новым РБС-98 (як і яго папярэдніках – РБС – 53, РБС-82, РБС-93) чытаем: "Отец 1. бацька, -кі м.; посаженый отец – пасаджоны бацька; 2. (служитель культа) церк. "уст. айцец. Род. Айца м." (Т.1. С.387). БРС-88 (с.176) засведчыў: "Бацька, род. бацькі, м. В разн. знач.. отец; бацька родны – отец родной; увесь у бацьку – весь в отца".

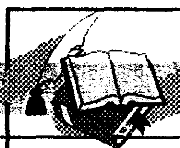
Аўтар слоўнікавага артыкула "айцец" спадар І.М.Бунчук усё тут пераблытаў. Перанёсшы ілюстрацыю "Ці я ў мамкі не радзілася, ці я ў айца не гадавалася (з нар.)" з ТСБМ (Т.1.С.296), ён адкінуў памету "уст.", якую мае гэтае слова ў слоўніку: "Айцец, айца, м. Уст. 1. Служка культу. 2. Мужчына ў дачыненні да сваіх дзяцей; бацька". У сучаснай маўленчай практыцы слова ***айцец*** *'служка культу'* сапраўды не ёсць застарэлае (такім яно лічылася ў савецкі час, калі рэлігія выганялася з свядомасці людзей як "опіюм для народа"). А вось з знач. *'бацька'* яно і сёння застарэлае. Дый адкуль у дэфініцыі – слова ***служыцель***, калі па-беларуску ***служка***, што і падае ТСБМ?.

Недасведчаны чытач, які абмяжуецца толькі гэтым аднатомавым ТСБМ і пачытае яго "Прадмову", будзе перакананы ў нарматыўнасці слова ***айцец*** ***'бацька'*** (бо на с.4 зафіксавана: "Слоўнік з'яўляецца нарматыўным даведнікам...").

Служка - а не служыцель. Утварэнні з суфіксам ***–цель (<тель)*** беларускай мове неўласцівыя. В. Ластоўскі рас. ***служитель*** перакладае як ***служак, служака*** (ПРК(Б)С.С.661). Акадэмічны РБС-53 падае: "Служитель 1.уст. служка; 2. (работник в какой-л. области) служыцель; служитель науки – служыцель навукі; служительница – служка" (с.634). Тут бачым наступнае: "Служка церк. Служка, -кі, м." БРС-82 паўтарыў гэты артыкул, дадаўшы слова служанка: служительница – служка, служанка. Захаваны тут без змены і артыкул "Служка церк. Служка". Без усякіх зменаў прадубляваалі гэта наступныя перавыданні: РБС-93, РБС-98 (Т.3.С.377). "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (Т.5. Кн.2. Мн., 1983. С.208,209) падае 2 словы (служка і служыцель) з наступнай дэфінацыяй: "Служка, ж. 1. м. І ж. Работнік (работніца), слуга. (Падаюцца цытаты з твораў Коласа, Броўкі, Пысіна, Чарнышэвіча). 2.м. Слуга ў манастыры, царкве або пры архірэю. Служыцель, -я, м. 1. Тое, што і слуга. 2. Ніжэйшы служачы ў некаторых установах. Служыцель музея. 3. Чалавек, які служыць чаму-н., працуе і прыносіць карысць сваёй працай у якой-н. галіне (навукі, мастацтва і пад.). Служыцель навукі// Пра духоўных асоб. Служыцель культу. Служыцельніца, -ы, ж. Жан. Да служыцель". БРС-89 (с.481,482) не падае (як і РБС) служыцельніца, а толькі: "Служка 1. м. І ж. (о мужчине) служитель ; (о женщине) служыцельніца; 2. церк. Служка.

Тлумачальны слоўнік перанёс на свае старонкі ўсё тое, што фіксуе "Словарь русского языка" С. І. Ожагава (М.,1982,С.651). Новы, аднатомавы "Тлумачальны слоўнік" (Мн.,1996.С.609) акуратна прадубляваў свайго папярэдніка, без уліку маўленчай практыкі пры адраджэнні нашай мовы і культуры! На яго старонках тыя ж ***служачы, служачая...*** Сваё натуральнае слова ***службовец*** падаецца толькі як размоўны дублет да ***служачы!*** А натуральнымі ж мусяць быць свае: ***службовец*** (<***службовы чалавек***) ***і служка***. Невыпадкова ў першым томе ТСБМ, які рэдагаваў знаны лексікограф і пісьменнік Мікола Лобан, засведчана ***"служка культу"*** (у артыкуле "Айцец"), а не "служыцель культу".

(Працяг у наступным нумары.)

Беласток, 27.01.2000 г.

Маем гонар запрасіць Вас да супрацоўніцтва з новым беларускім літаратурным часопісам "Правінцыя", які пачне выходзіць у Беластоку з траўня 2000 г.

У сваёй задуме часопіс "Правінцыя" мае на ўвазе прамоцыю беларускай постсавецкай прозы і паэзіі, асабліва тае, якая бярэ свае вытокі ў беларускай правінцыі.

Калі займееце ласку ўдзельнічаць у нашым выдавецкім праекце, просім Вас даслаць свае творы на адрас:
"Prawincyja", ul. Lipowa 25/3. 15-424 Białystok

Матэрыялы можна таксама слаць па электроннай пошце (у выглядзе RTF-файлаў – Rich Text Format):
Prawincyja@hotmail.com

Аляксандр Максімюк
Ян Максімюк
Сяргей Шупа

Свята ТБМ у Пінску

28 студзеня 2000 года гарадская арганізацыя ТБМ г.Пінска ў канцэртавай залі, што месціцца ў будынку былога касцёлу XVIII стагоддзя, ладзіла паседжанне з нагоды 10-х угодкаў прыняцця Закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", на якім таксама адбылася прэзентацыя новых кніг па гісторыі Беларусі.

Кнігу "Беларусь. Гістарычнае падарожжа для дзяцей" прэзентаваў аўтар, вядомы беларускі пісьменнік ды журналіст Кастусь Тарасаў. "Дзесяць вякоў беларскай гісторыі", напісаную У.Арловым і Г.Сагановічам, рэпрэзэнтаваў гісторык і археолаг Генадзь Сагановіч.

На сустрэчы прысутнічаў старшыня ТБМ Алег Трусаў, які напачатку ўрачыстасці ўручыў штандар з сімволікай ТБМ кіраўніку мясцовае арганізацыі Таварыста Валеру Савічу.

Затым прысутныя задавалі гасцям з Менску шматлікія пытанні, набывалі рэпрэзэнтаваныя кнігі, мелі магчымасць узяць атографы ў аўтараў. Акрамя таго, сярод прысутных распаўсюджваліся свежыя нумары газеты "Наша слова", а прадстаўнікі мясцовых гарадскіх ды школьных бібліятэкаў атрымалі ў падарунак ад Сакратарыяту ТБМ бібліятэчкі добрых беларускіх кніжак.

Наш кар.

Старшыні Камітэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню сп. Кісялю Р.Л.

Журналістам беларускага тэлебачання і радыі

Віцебская абласная і гарадская рады Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны выказваюць пратэст і абурэнне кампаніяй цкавання народнага пісьменніка Беларусі Васіля Уладзіміравіча Быкава, якая распачата бруднай тэлеперадачай Казіяткі.

Мы, віцябляне, шануем свайго земляка, ганарымся літаратурнай працай, грамадзянскай пазіцыяй Васіля Уладзіміравіча, рады яго вяртанню на Радзіму і патрабуем спыніць кампанію шальмавання Васіля Ўладзіміравіча, які для большасці беларусаў з'яўляецца гонарам і сумленнем нацыі, яе духоўным апосталам.

Мы звяртаемся да беларускіх журналістаў на радыё і тэлебачанні: помніце, - вам і надалей жыць і працаваць на беларускай зямлі, не давайце розным прыблудам і халуям запляміць Вашу журналіскую біяграфію.

Старшыня абласной рады ТБМ Іосіф Навумчык.
Старшыня гарадской рады ТБМ Валянцін Арлоў.

Г. Віцебск, 30 студзеня 2000 г.

Мультфільмы пабеларуску

Кабельнае тэлебачанне Бярозы і Белаазёрску паказалі ўжо некалькі і працягваюць далей паказ лепшых дыснееўскіх мультыплікацыйных фільмаў, дубляваных таварыствам "Сотвар" на беларускую мову: "Балто", "Аліса ў краіне цудаў", "Жыццё жукоў", "Меч у камяні", "Прыгажуня ў сонным лесе", што былі прадастаўлены сябрамі раённай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

Сяржук Русецкі
19.01.2000 г. г.Бяроза.

"Палеская веда"

30 верасня адбылося ўрачыстае адкрыццё цудоўнай выставы музея народнай культуры Мазыршчыны – "Палеская веда".

Аўтар навуковага праекта – Сташкевіч Ала Барысаўна.

Мастакі – Міронччык Лявон і Сташкевіч Рыгор. Экспанаты былі ўзятыя з краязнаўчага музея Мазыра.

Музей назвалі "Палеская веда" (па аналогіі – са старажытна арыйскай мовы "Veda" – веды). Пад гэтай назвай маецца на ўвазе ўся сістэма практычных, міфалагічных, астралагічных і фальклорных ведаў пра Сусвет і існаванне чалавека ў ім, якая была характэрна для гэтага абасобленага і ўнікальнага абшару чалавечай культуры, якім з'яўляецца Палессе.

Супрацоўнікі карысталіся шматлікай літаратурай беларускіх фалькларыстаў. Напрыклад, працай А. Сержпутоўскага "Прыкметы" і забабоны беларускіх палешукоў, і працамі Антаніны Хатэнкі.

Падарожжа пачнецца ад каранёў, ад прызбы дома ў якім нараджаецца Сусвет увасоблены ў чалавеку. Наведвальнікі становяцца ўдзельнікамі і персанажамі радзільнага абраду, спектаклю – кодная дзеля якога – толькі прыступна па лесвіцы шляху імя катораму Жыццё.

Услед за экскурсаводам пройдзем па Прыпяці і пазнаёмімся з рознымі абрадамі і звычаямі палешукоў. А спадарожнічаць вам будуць музейныя рэчы. Вось вясельнае адзенне маладой і маладога, упрыгожанае бярозавымі галінкамі. Далей традыцыйныя заняткі палешукоў – рыбалоўства, бортніцтва і паляванне. Тут Вы пабачыце човен, саху, скуру воўка, борць і іншыхя рэчы і прылады працы селяніна.

У апошняй зале – адлюстраваны абрады, звязаныя са сталасцю і смерцю...

Часовая мадэль свету – гэта кругаварот, дзе няма пачатку, няма канца,, толькі вечны паўтор і змена.

Дрэва Жыцця – гэта лёс чалавека ад нараджэння да смерці і да новага нараджэння.

Апынуўшыся ў экспазіцыйнай прасторы прадметных вобразаў, Вы зможаце прачытаць гэтую складаную і адначасова простую, напоўненую паэзіяй і жорсткай прозай, кнігу жыцця, так як пісалі нам яе нашы продкі – "дзяды".

Наведайце гэтую выставу – і атрымаеце вялікую асалоду!

Петруленітэ Людміла – студэнтка БУК

Вы можаце падпісацца

Часопіс "Лідскі летапісец" атрымаў рэгістрацыйны нумар 00257. Сёння на яго можна падпісацца ў Гарадзенскай вобласці, а з другога паўгоддзя – на астатняй Беларусі. Мы клічам вас да супрацоўніцтва. Наш адрас: 231300, Ліда - 2, п/с 7.

Лідскі Летапісец

У НУМАРЫ:

Стар. 2

Стар. 4

Стар. 13

Стар. 15

Стар. 19

Стар. 21

Стар. 22

Стар. 24

Стар. 24

Віншуем з юбілеем!

Прафесія настаўніка – складаная і нялёгкая. Але ёсць людзі, якія выбіраюць такі няпросты лёс. Яны ўмеюць сэрцам бачыць зоркі, чужы боль і радасць, як свае. Гэта чулыя, спагадлівыя людзі. І сярод іх Раманцэвіч Валянціна Карлаўна. Яна аддае шмат сіл дзеля навучання дзяцей роднай мове, дзеля абуджэння пачуцця любові да ўсяго беларускага, нацыянальнага, кроўнага. Так, праца настаўніка патрабуе шмат сіл і адданасці. Але гэта вельмі патрэбная і ўдзячная работа. Няма найлепшага падарунка для настаўніка, чым "вялікае дзякуй" яго вучняў. Каб стаць такім настаўнікам, каб дасягнуць вышынь метадычнага майстэрства, трэба няспынна і шмат працаваць.

Доўгі час Раманцэвіч В.К. працавала настаўніцай у школе, 19 гадоў была метадыстам беларускай мовы і літаратуры Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў. Зараз яна адна з самых паважаных і вопытных выкладчыкаў у Мінскім педагагічным каледжы №1. Выкладае Валянціна Карлаўна асноўныя, найбольш адказныя дысцыпліны – сучасную беларускую мову, лінгвааналіз тэксту, вядзе педагагічную практыку навучэнцаў у школе. Яе ўрокі цікавыя, займальныя, вызначаюцца высокім метадычным узроўнем, любоўю да той працы, якую яна робіць, да навучэнцаў. А задача перад ёй і яе калегамі-выкладчыкамі вельмі складаная – усебакова падрыхтаваць будучага настаўніка беларускай мовы.

Валянціна Карлаўна стаяла каля вытокаў стварэння Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны. У гэты час яна працавала ў ГІУН г. Мінска, прымала ўдзел у першым арганізацыйным з'ездзе таварыства, рэгулярна выбіралася ў склад яго Рады, узначальвала адукацыйную камісію. Арганізоўвала і вяла курсы беларускай мовы з настаўнікамі школ горада, з супрацоўнікамі міністэрстваў і ведамстваў, з вайскоўцамі. Свае метадычныя напрацоўкі на курсах яна абагуліла ў кнізе "Пачаткі роднае мовы" (1994 г).

Наша выкладчыца імкнецца абудзіць у нас нацыянальную свядомасць, павагу да нашай гісторыі і роднай мовы. Па яе ініцыятыве ў нашай навучальнай установе была створана суполка ТБМ імя Ф.Скарыны, у якую ўваходзіць каля 200 навучэнцаў і выкладчыкаў. ТБМ вядзе вялікую асветніцкую работу, ладзіць сустрэчы з пісьменнікамі, навукоўцамі, экскурсіі, шматлікія мерапрыемствы ў каледжы. Душой гэтай работы з'яўляецца

Валянціна Карлаўна. Яна перадае свой шматгадовы багаты досвед сваім будучым калегам і робіць усё магчымае, каб яны сталі сапраўды адукаванымі настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры, каб неслі любоў да роднай мовы дзецям.

У нашым каледжы існуе літаратурная суполка "Маладзічок". Тут далучаюцца да літаратуры, маладыя, толькі пачынаючыя таленты. А ўзначальвае гэтае літаратурнае аб'яднанне Валянціна Карлаўна. Яна дапамагае навучэнцам парадай і добрым словам.

А сёння наша выкладчыца – юбілярка. Ёй 65 гадоў. І ад імя навучэнцаў і выкладчыкаў педкаледжа № 1 мы шчыра віншуем Валянціну Карлаўну з Днём нараджэння і жадаем ёй усяго найлепшага:

Жадаем Вам, каб быў шчаслівы лёс,
У сэрца каб былі заўсёды крылы,
Птушыных спеваў, каляровых руж,
Любові шчырай і ўсмешкі мілай.

Хмель Алена,
Журык Тацяна,
Навучэнкі 301 гр. МДПК №1,
Сябры гуртка "Рада журналістаў".

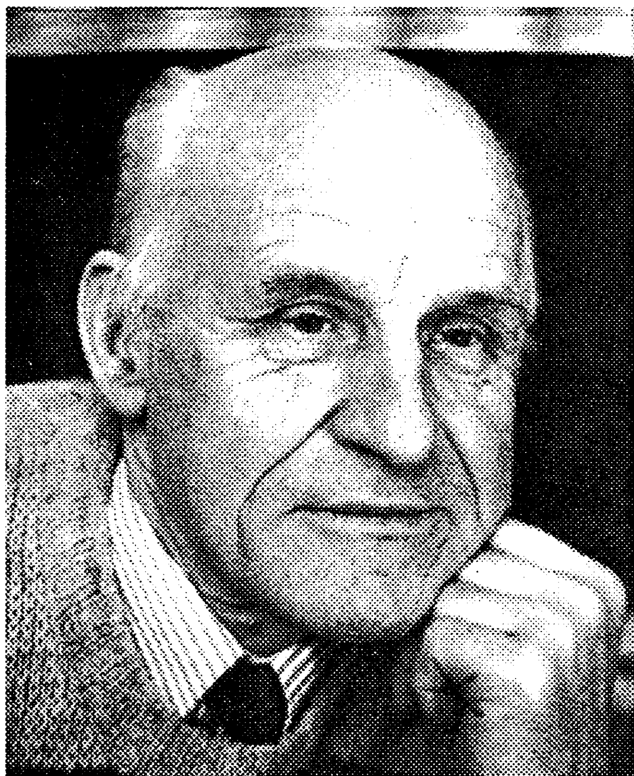
Яраслаў Клімуць

"Я быў выхаваны беларусам".

Гісторыя сям'і, нацыі, усяго чалавецтва складаецца з жыццяў асобных людзей. Кожны чалавек за свой век пакідае свой, адметны след на гэтай зямлі. Які будзе гэты след – залежыць ад розных прычынаў, але перш за ўсё, ад самога чалавека... 10 студзеня 60-гадовы юбілей адзначыў дэкан філалагічнага факультэта Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта, старшыня гарадской Рады Таварыства беларускай мовы, кандыдат філалагічных навук, літаратуразнаўца Яраслаў Іванавіч Клімуць. Зрэшты, гэтая публікацыя зусім не спазнілася да юбілею, калі ўлічыць той факт, што ў календары закралася прыкрая памылка (дзень нараджэння назначаны 10 лютага).

Напярэдадні юбілею я сустрэўся з Яраславам Іванавічам ды папрасіў яго распавесці аб жыцці-быцці. Прапаную вашай увазе ягоны расповед:

- Нарадзіўся я на Гарадзеншчыне. Тады гэта быў Ваўкавыскі раён, зараз Мастоўскі. Як звычайна прынята гаварыць, у сялянскай сям'і. З датай нараджэння крыху ёсць клопату. У час вайны ўсе архіўныя дакументы згарэлі, а метрык, магчыма не выдавалі. Па словах бацькоў, нарадзіўся недзе перад Калядамі, толькі невядома перад якімі: ці то каталіцкімі, ці то праваслаўнымі. Таму атрымліваецца, што год нараджэння альбо 1939-ты, альбо 1940-вы. Пазначылі дзень нараджэння 10 студзеня 1940 года.

Дзяцінства прыпала на гады вайны і першыя пасляваенныя. Сёе-тое помніцца самому, штосьці з расказаў старэйшых. Асабліва запомнілася з той пары вызваленне 44–га года, калі немцы адышлі недалёка, а тэрыторыя была яшчэ незанятая. У той час наша сям'я хавалася ў суседзяў у склепе. Запомніліся такія два эпізоды.

Першы, калі набілася ў гэты склеп шмат сем'яў, і жанчыны пачалі крычаць, што калі трапіць бомба, дык заб'е ўсіх, таму трэба ісці хавацца ў лес. Калі выбраліся за хутар, у лесе натрапілі на немцаў. На шчасце і сярод іх трапляліся добрыя людзі, нас не кранулі, а проста завярнулі назад.

Другі эпізод – гэта прыход вызваліцеляў. Наш двор стаяў ля дарогі. І вось, калі ішло наступленне, маці нешта глядзіць, а на двары чырвонаармейцы ўжо грузяць парасятаў на падводы. Так што ёсць розныя ўспаміны і пра вызваліцеляў.

Помніцца пасляваенная нішчымніца. Бацька быў на фронце, маці адна, нас, дзяцей, было пяцёра. Таму, вядома, жыццё было нялёгкае. Былі аднаасобнікі, таму жылі не надта добра, але ж, пэўна, трохі лепей, чым люд Усходняй Беларусі. Помніцца ў 1946 годзе да нас прыходзілі "восточники", як іх называлі, з Смаленскай ды Магілёўскай абласцей, якія куплялі ў Заходняй Беларусі жывёлу ды інш. Стаўленне да іх было добрае, спагадлівае.

Хоць жыццё было і цяжкаватае, але, тым не менш, з дзяцінства ўспаміналася і шмат добрага, вясёлага. Як падраслі крыху, сталі дапамагаць маці, хадзіць у лес.

У 1947 годзе паступіў у Астроўскую пачатковую школу. Размяшчалася школа ў прыватным доме. Усе 4 класы вучыліся ў адну змену. У час навучання былі і свае прыгоды. Час быў пасляваенны, таму ў 4-м класе вучыліся нават 16-17-гадовыя хлопцы. Зразумела, што дысцыпліна была не на ўзроўні, былі зрывы урокаў ды шмат чаго іншага.

Пасля паступіў у сямігодку ў суседняй вёсцы Радзевічы. У школу хадзілі за 5 кіламетраў, праз лес. Зімою, як цёмна, хадзілі з "квачамі" – факеламі, каб бараніцца ад ваўкоў. У той школе правучыўся адзін год. Потым адкрылі школу бліжэй, за два з паловай кіламетры, у Гудзевічах. Там я і закончыў 7 класаў. Навучанне ў старэйшых, 8-10 класах, было платнае. Таму пасля 7-га класа пайшоў працаваць у калгас. Праз год, у 1955-м, адкрылі 8 клас. Пад школу быў пераабсталяваны былы панскі дом. Вось там я і закончыў у 1951-м годзе 10 класаў.

У час навучання ў школе мы захапляліся літаратурай, чыталі часопісы "Полымя", "Маладосць", якія выпісвалі ўскладчыну. Самі пісалі вершы і прозу, чыталі, абмяркоўвалі іх.

Пасля заканчэння школы зноў год працаваў, пакуль не прыйшоў час ісці ў войска. Служыў у Беларусі. Спачатку ў Слоніме, потым закончыў палкавую школу ў Баранавічах. Была прапанова нават паступіць у вайсковае вучылішча, але я адмовіўся. Служба прайшла на поўдні Беларусі, у будаўнічых войсках. Дэмабілізаваўся летам 1962 года. Даўняя цяга да літаратуры падштурхнула да паступлення на беларускае аддзяленне філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага універсітэта.

Студэнцкае жыццё прыпала на гады хрушчоўскай "адлігі". Час быў цікавы, бо былі адкрытыя архівы бібліятэк, дзе можна было чытаць раней забароненыя творы. Так што мы, тагачасныя студэнты, шмат часу бавілі ў бібліятэцы. Знаходзілі час і на кіно, тэатр, удзельнічалі ў грамадска-культурным жыцці, праводзілі вечары, канцэрты.

У 1964 годзе, калі знялі Хрушчова. Адчулі подых "новай дэмакратыі". Частка студэнтаў была выключана з універсітэта за "нацыяналізм" (Уладзімір Мархель, Генадзь Тумас ды іншыя). Хоць, уласна кажучы, ніякага нацыяналізму не было, а былі размовы пра тое, што нічога добрага савецкая ўлада беларусам не прынесла.

Пасля ўніверсітэта працаваў на Гарадзеншчыне, у Уздзенскім раёне, у раённай газеце, потым у Ліцвянскай школе.

Цікавіўся літаратуразнаўствам, займаўся стварэннем музея Пятра Глебкі, выступаў у друку. У 1972 годзе паступіў у завочную аспірантуру. З 1975 года працую ў Магілёўскім дзяржаўным універсітэце (раней – Магілёўскі педагагічны інстытут): старшым выкладчыкам, дацэнтам, апошнія 14 гадоў – дэкан філалагічнага факультэта.

Сям'я мая па цяперашнім часе вялікая. Дзве дачкі закончылі ВНУ. Старэйшая працуе ў Магілёўскім абласным музеі. Малодшая закончыла Маскоўскі універсітэт па спецыяльнасці "гісторыя мастацтва" і працуе зараз на кафедры гісторыі і культуры Беларусі нашага універсітэта. Самы малодшы, сын – студэнт 5 курса фізмата. Дарэчы, нядаўна ажаніўся і "зрабіў мяне дзедам". Жонка мая таксама працуе ва універсітэце. А пазнаёміліся мы з ёй яшчэ ў час вучобы ў БДУ, вучыліся ў адной групе і ў 1965 годзе ажаніліся.

На пытанне, як я прыйшоў да беларушчыны, прасцей будзе сказаць, што я ад яе і не адыходзіў. Бо ў Заходняй Беларусі, адкуль я родам, русіфікацыя была меншай. Бацька мой быў у свой час адным з удзельнікаў Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады, сябрам Таварыства Беларускай Школы. Ад яго я шмат пачуў пра змаганне супраць паланізацыі, за беларускую школу. Таму я быў выхаваны БЕЛАРУСАМ.

Акрамя таго, калі вучыўся, прымаў актыўны ўдзел у працы літаб'яднання.

Пэўны зарад беларускасці давала таксама чытанне раней забароненай літаратуры 20-30-х гадоў. Цікавіўся гісторыяй Беларусі, бачыў, што шмат у чым яна зфальсіфікаваная. Пра так званы "ленінскі прынцып партыйнасці літаратуры" магу сказаць адназначна – гэта блеф.

З пачаткам перабудовы, натуральна сімпатызаваў дэмакратычным пераўтварэнням у грамадстве. Калі стваралася Таварыства беларускай мовы, Ніл Гілевіч, ведаючы маю прыхільнасць да беларускай мовы, прапанаваў мне стаць сябрам аргкамітэта ТБМ. Натуральна, я стаў ініцыятарам стварэння гарадской арганізацыі ТБМ. Зараз, як дэкан філфака, імкнуся далучыць да беларускасці студэнтаў.

Пад эгідай Таварыства мы стварылі беларускамоўны тэатр у гарадскім цэнтры культуры і вольнага часу. Ён атрымаў званне народнага, рэжысёрам там Валянцін Ермаловіч. Пачыналі ж тэатр з нашых студэнтаў-філфакаўцаў. Я і сам там па сённяшні дзень іграю. У лютым, дарэчы, у нас прэм'ера драмы А. Дударава "Парог", дзе ў мяне роля бацькі.

Мае палітычныя арыентацыі, хутчэй за ўсё, былі пастаянна за дэмакратыю. Асабліва мне імпануе лінія, якую праводзіць БНФ "Адраджэнне".

Я не прытрымліваюся нейкіх нацыяналістычных поглядаў, і ў той жа час лічу, што кожны беларус павінен быць нацыянальна свядомым, быць патрыётам Бацькаўшчыны.

Юбіляра распытваў Юрась Півуноў.

Прэўрацкі В.В. (гістфак БДУ)

Нацыянальны архіў пра школу Заходняй Беларусі

Не так даўно мне патрапіла адшукаць шэраг цікавых дакументаў пра беларускую школу эпохі нацыянальнага Адраджэння першай чвэрці XX стагоддзя. Першы дакумент датуецца пачаткам 1921 г. У ім даецца падрабязны пералік беларускамоўных школ і колькасць вучняў у кожнай з іх на тэрыторыях, што былі захоплены палякамі падчас савецка-польскай вайны. Дакумент называецца "Сьпіс беларускіх школ Сярэдняй Літвы, існаваўшых у лютым мес. 1921 г., 90% якія потым былі зачынены" (НА РБ, ф.325,воп.1, спр.173, арк. 78а-79). Ніколі раней не мог нават уявіць сабе такую колькасць беларускіх школ, існуючых у 1921 г. прывяду адрывак з дакумента, які раскажа пра школьную справу на тэрыторыі сучаснага Мядзельскага р-на:

"... Сьвянцянскі павет

Засьвірская	**36 вучняў**
Сьвірская	**40 вучняў**
Канстантынаўская	**37 вучняў**
Комаўская	**42 вучняў**
Куцьская	**46 вучняў**
Альшанская	**38 вучняў**
Сарокагануцкая	**60 вучняў**

Вілейскі павет

а) Жослінская гміна:

Новаганоўская	**50 вучняў**
Старoганаўская	**46 вучняў**
Вяселухоўская	**39 вучняў**
Слабоцкая	**36 вучняў**
Красьнянская	**48 вучняў**
Бокчэўская	**47 вучняў**
Дзягільская	**9 вучняў**
Новасельскоўская	**45 вучняў**
Гарбоўская	**52 вучні**
Кавалькоўская	**41 вучань**

б) Мядзеньская гміна:

Слабоцкая	**44 вучні... "**

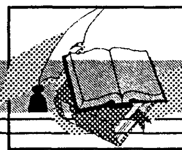
Да таго ж трэба дадаць сюды той факт, што на тэрыторыі сучаснага Мядзельскага раёна ў 1917-1919 гг. фунцыянавала Будслаўская беларуская гімназія (НА РБ, Ф.325, воп.!, спр.14, 39). У гімназіі навучалася каля 500 хлопчыкаў і дзяўчынак. Калі падсумаваць усе вышэйпрыведзеныя лічбы разам, то атрымоўваецца велізарная па тым часе колькасць вучняў, якія жадалі навучацца па-беларуску. І гэта толькі на тэрыторыі аднаго раёна! Зыходзячы з такіх фактаў, можна смела казаць, што справа нацыянальнага Адраджэння набыла па-сапраўднаму масавы характар.

Але жаданне простага люду набываць адукацыю на роднай мове сустрэла адчувальны адпор з боку польскіх акупацыйных улад. Так, увосень 1919 г. была зачынена Будслаўская гімназія, а што сталася з астатнімі беларускімі школамі можна пабачыць з урыўка іншага архіўнага дакументу пад назвай "Мемарыял Сп.Прэм'ер-Міністру і Міністру Зам.Спраў Вялікабрытаніі Рамзаю Макдональду", датаваны чэрвенем 1924 г. (НА РБ, ф.325,воп.1,спр.9, арк.193).

Пад дакументамі стаяць подпісы старшыні эміграцыйнага ўрада БНР Аляксандра Цвікевіча, старшыні Беларускага Нацыянальнага Злучэння Аляксандра Галавінскага і дэпутата ад Заходняй Беларусі ў Варшаўскім Сейме Сымона Якавюка:

"Беларускае насельніцтва ў ліку да 3 мільёнаў, становячае пад польскім прыгнётам, неаднаразова звярталася да Ўрадаў Еўрапейскіх Дзяржаў і да Лігі Нацый з пратэстамі супраць таго невыноснага рэжыму, што прымяняецца да яго польскім урадам...

І. Барацьба з народнай асветай з'яўляецца неабвержаным фактам, што нягледзячы на тысячы просьб насельніцтва аб адкрыцці школ на роднай мове, польскі ўрад у гэтым адмаўляе... Падчас апошніх спрэчак над бюджэтам, лідар польскай партыі "Вызваленне" Тугут заявіў, што "у час нямецкай акупацыі ў Зах.Беларусі было каля 300 народных школ, а пры паляках два гады таму – 80, год назад, цяпер – 20, а ў наступным годзе не прадбачыцца ніводнай". Неабходна дадаць, што з шасці бытых гімназій зачынена тры, а з трох настаўніцкіх інстытутаў не засталося ніводнага. Беларускіх настаўнікаў выганяюць з школ, прычым права выкладаць пазбаўлены нават тыя з іх, хто па прапанове польскага ўрада скончыў польскія ўрадавыя курсы ў Кракаве. Частка настаўнікаў змагаецца за народную асвету ў форме патаемных школ, - большасць жа пераўтвараецца, дзякуючы пераследу, у актыўных правадыроў рэвалюцыйнага руху..."

Л.А.ДЗЯМЕШКА, прафесар кафедры бібліятэказнаўства
Беларускага універсітэта культуры

ПУБЛІЧНАЯ БІБЛІЯТЭКА НА МЯЖЫ ТЫСЯЧАГОДДЗЯЎ

Чалавеку прысутна імкненне зазірнуць за гарызонт, пабачыць хоць у агульных рысах будучае. Як будуць жыць нашы патомкі? Чаму будуць вучыцца? Як развівацца духоўна? Што чытаць? Якое месца зойме ў іх жыцці бібліятэка – старажытнейшы інстытут пісьменства, асветы, культуры?

Пытанні няпростыя і звязаны яны, на наш погляд, з вырашэннем галоўнай праблемы: якой будзе публічная бібліятэка XXI стагоддзя.

Ці захавае яна, хоць у рэштках, папярэдні афіцыйны воблік установы культуры, які выконвае задачы, прадпісаныя кіраўнічымі органамі?

Ці засвоіць досвед камерцыйных структур, будзе прадаваць паслугі і прадукты і рабіць акцэнт на знешнім капіраванні офіснага стылю, пры гэтым рэкламаваць прадукцыі фірмаў-спонсараў і непасрэдна свае паслугі і прадукты?

Ці чакае яе поўны пераход ад традыцыйнай бібліятэкі папяровых носьбітаў інфармацыі і ручной у асноўным працы бібліятэкараў да электроннай бібліятэкт, здольнай аказваць карыстальнікам шырокі спектар паслуг, у тым ліку і такіх, як доступ да аддаленых крыніц інфармацыі?

А можа яна стане ў новым тысячагоддзі ўтульным, цёплым, прыгожым Домам, які здольны падтрымаць ідэі асветніцтва, ідэі вывучэння і распаўсюджвання нашай багатай культурнай спадчыны, ідэі выхавання дзяцей і падлеткаў? Можа яна стане Цэнтрам грамадскага і культурнага жыцця ў рэгіёне, у якім уважліва прыслухоўваюцца не толькі да меркаванняў і пажаданняў розных узроставых і сацыяльных груп, але і да галасоў адзінокага чалавека, якому патрэбна і аператыўная інфармацыя, і псіхалагічная падтрымка, і разумная парада інтэлектуала-бібліятэкара?

Будучыня шмат у чым вызначаецца сучаснасцю. Звернемся да яе.

Змены асноўных дэмаграфічных, эканамічных, сацыяльных, адукацыйных навуковых, культурных і экалагічных параметраў развіцця Беларусі напрыканцы XX стагоддзя паставіла на павестку дня даследванне ролі бібліятэкі ўва ўсім гэтым спектры жыццёвых праблем, яе ўзаемадзеянне з грамадствам, з асобаю. Асаблівай актуальнасцю вызначаецца праблема забяспячэння вольнага часу карыстальнікаў публічнай бібліятэкі. Гэта тлумачыцца павелічэннем аб'ёму вольнага часу ў жыцці пэўных сацыяльных груп з аднаго боку, а з другога – тэндэнцыяй "адамашнівання" вольнага часу, усе большай арыентацыяй на сямейны вольны час.

Вольны час карыстальнікаў, звязаны з бібліятэкай; размяркоўваецца такім чынам: час, патрачаны на наведванне бібліятэкі; прысутнасць на бібліятэчных мерапрыемствах; чытанне кніг, перыядычных выданняў, прагляд і праслухоўванне фонафотадакументаў у бібліятэцы і па-за бібліятэкай.

Практыка сведчыць, што бібліятэка можа стаць месцам правядзення вольнага часу грамадзян пры наяўнасці пэўных умоў. Гэтаму можа спрыяць:

-якасна ўкамплектаваны фонд дакументамі, якія маюць найбольшы попыт у карыстальнікаў для задавальнення свайго вольнага часу;

-адпаведныя матэрыяльна-тэхнічныя ўмовы (прасторнае, утульнае памяшканне, чысціня, адпаведная тэмпература, зручная мэбля, эстэтычнае афармленне);

-цікавыя формы і метады абслугоўвання, абапіраныя на новых тэхналогіях, якія б спрыялі стварэнню своеасаблівага бібліятэчнага асяроддзя, садзейнічалі духоўнаму развіццю і гуманізацыі асобы;

-прафесіяналізм і камунікабельнасць бібліятэкараў, зацікаўленасць іх да асобы чытача, яго інтарэсаў, ідэалаў, жыццёвых каштоўнасцей. Пры гэтым трэба адзначыць, што важнае значэнне набывае і змястоўная дзейнасць бібліятэк, якая часта стымулюецца сацыяльнымі і культурнымі працэсамі. Так, напрыканцы XX стагоддзя на Беларусі актыўна распачалі адраджэнчаскія працэсы.

З мэтай актывізацыі ролі бібліятэк у адраджэнні нацыянальнай культуры, прапаганды яе гісторыі і лепшых набыткаў Беларусі фонд культуры і Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь з 1992 года праводзяць штогодні конкурс "Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры", па выніках якога ўстанаўліваюцца прэміі для дзіцячых і дарослых бібліятэк (публічных і школьных) з уручэннем дыпломаў. Конкурс стаў стымулятарам дзейнасці бібліятэк па арганізацыі і культурнаму забеспячэнню вольнага часу насельніцтва.

Можна вылучыць у гэтым кантэксце наступныя напрамкі іх дзейнасці:

-пошук, ахаванне і адраджэнне гістарычнай і культурнай спадчыны;

-падрыхтоўка насельніцтва да ўспрымання гэтай спадчыны;

-распаўсюджанне культурнай спадчыны з дапамогай інавацыйных тэхналогій.

Напрамкі дзейнасці бібліятэк па арганізацыі вольнага часу карыстальнікаў матэрыялізуюцца ў пэўных дзеяннях, сярод якіх найбольшае распаўсюджанне маюць: актыўная работа бібліятэк па ўзбагачэнню фондаў нацыянальнымі дакументамі, у тым ліку збор этнаграфічных, фальклорных, тапанімічных матэрыялаў; распрацоўка і ўкараненне доўгатэрміновых бібліятэчных праектаў і праграм. Пазітыўнай тэндэнцыяй у змесце такіх праектаў з'яўляецца:

-работа па ўкараненню нацыянальных свят і абрадаў;

-ушаноўванне імён лепшых прадстаўнікоў нацыянальнай культуры;

-правядзенне прэзентацый кніг беларускіх пісьменнікаў і навукоўцаў, нотных зборнікаў і гуказапісаў беларускіх кампазітараў і выканаўцаў, твораў беларускіх мастакоў і народных умельцаў;

-стварэнне клубаў моладзі па інтарэсах і гасцёвень для сустрэч са знакамітымі людзьмі, прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі;

-сумесная работа з грамадскімі арганізацыямі і ўстановамі па распаўсюджванні сярод насельніцтва, асабліва сярод моладзі і дзяцей, духоўнай і культурнай нацыянальнай спадчыны.

Ужо з 1997 года бібліятэкі Беларусі распрацоўваюць і ўкараняюць мэтавыя праграмы па арганізацыі вольнага часу моладзі, разлічаныя на перспектыву.

У г. Менску цэнтральная бібліятэка імя Я. Купалы ўкараняе праект маладзёжнай праграмы "Гуманітарная бібліятэка XXI стагоддзя", мэта якога надаць гуманітарнай актыўнасці творчай моладзі адэкватную форму ў культурнай прасторы бібліятэкі; рэалізаваць на базе ЦБС ідэі адкрытага і дэмакратычнага інстытута гуманітарных ініцыятыў, які будзе садзейнічаць развіццю інтэлектуальнага і творчага патэнцыялу моладзі. У межах гэтага праекта пачалі працу: "Галерэя візуальных мастацтваў", кінаклуб "Сінематыка", "Музычная бібліятэка моладзі", літаратурны дыскусійны клуб.

Укараняюцца таксама мэтавыя праграмы "Сучасная беларуская літаратура і культура" (філіял №14), "Народная творчасць" (філіял №5), "Мастацкія вернісажы" (філіял №7).

Філіял № 3 і жаночы недзяржаўны інстытут "Энвіла" прыступілі да рэалізацыі сумеснага праекта бібліятэчна-інфармацыйнага цэнтра "Жанчына XXI стагоддзя". Яго арыентацыя – на задавальненне шырокіх інтарэсаў жанчын рознага ўзроўню адукацыі; школьніц, студэнтак, настаўніц, выкладчыц ПТВ, ВНУ, навуковых супрацоўнікаў, хатніх гаспадынь. Інфармацыйная служба Цэнтра намагаецца стварыць базу данных шырокму спектару праблем:

-станаўленне і развіццё жаночай адукацыі;

-забяспячэнне сацыяльна-эканамічнага статусу жанчын;

-функцыянаванне і развіццё жаночых грамадскіх арганізацый і інш.

Завяршыўшы рэканструкцыю старой казармы, у Бярозе стварылі дзіцяча-юнацкі спартыўна эстэтычны цэнтр. Тут у гуртках займаецца, прычым бясплатна, 900 дзяцей, ёсць свая бібліятэка, дыскатэка, выставовая зала, адчынена дзіцячая кавярня "Фламінга". На здымку: у бібліятэцы цэнтра налічваецца больш 10 тысяч кніг. Фота Рамана Кабяка, БелТА,

Філіял № 20 распрацоўвае праект перайтварэння бібліятэкі ў шматфункцыянальнае падраздзяленне "Бібліятэка – цэнтр вольнага часу", у складзе якога будзе існаваць аддзел інфармацыйнага абслугоўвання і дасуговай дзейнасці і аддзел – кавярня з шырокім спектарам паслуг для наведвальнікаў. Праект патрабе значнага першапачатковага капіталу, на сучасным этапе ідзе пошук інвестараў.

Бібліятэкі Рэспублікі Беларусь працуюць над укараненнем мэтавых праграм "Падлетак у зменлівым свеце", "Дзеці і бібліятэка XXI стагоддзя", "Малая Радзіма чакае сваіх даследчыкаў" і інш.

Публічныя бібліятэкі ўадпаведнасці з чытацкімі інтарэсамі актыўна ўкараняюць у практыку такія формы і метады абслугоўвання, як вячоркі, бібліятэчныя агеньчыкі, бенефісы чытачоў, мастацкія вернісажы, прэм'еры і прэзентацыі кніг, святы пісьменства і кнігі, прэс-канферэнцыі, вечарыны ўшанавання знакамітых землякоў, урокі міласэрнасці, маралі, мужнасці, гісторыі, гадзіны цікавых паведамленняў і інш. тэматыка іх адпавядае спектару чытацкіх інтарэсаў.

Карысна і цікава правесці вольны час у бібліятэках дапамагае чытачам удзел у рабоце розных чытацкіх аматарскіх аб'яднанняў: клубаў па інтарэсах, літаратурна-творчых таварыстваў, гасцёвень сямейных сустрэч, музычных салонаў, дзіцячых лялечных тэатраў кнігі. Пры гэтым вызначаецца тэндэнцыя ў розных рэгіёнах укараняць "сваё", больш прыстасаваным да краязнаўства, формы абслугоўвання вольнага часу.

Канец XX-га стагоддзя характарызуецца ўздымам у дзейнасці публічных бібліятэк краязнаўчай работы. Ідзе збор, апрацоўка і арганізацыя спажывання ўсёй мясцовай інфармацыі, якая выкарыстоўваецца насельніцтвам рэгёна для вучобы, эканамічнай і палітычнай дзейнасці, навуковых даследванняў, творчасці, адпачынку. Ёю карыстаюцца школьнікі, студэнты, педагогі, дзелавыя людзі, вясковыя кіраўнікі, пенсіянеры, хатнія гаспадыні. Ідзе пошук краязнаўчых дакументаў у музеях, архівах, прыватных кнігазборах. У рамках праграм "Спадчына", "Памяць" апрацоўваюцца матэрыялы па гісторыі ўзнікнення насельшчаў, па тапаніміцы.

У апошніе дзесяцігоддзе XX ст. грамадства ўсё больш пачынаюць хваляваць праблемы экалогіі. Таму ўжо з 1995 года бібліятэкі звярнулі ўвагу на асветніцтва і выхаванне ў галіне экалогіі.

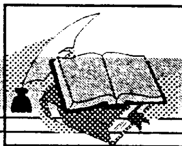
Штуршком да гэтага была аб'ява 1995 года Еўрапейскім годам аховы прыроды, а 90-х гадоў дзесяцігоддзем адукацыі ў галіне навакольнага асяроддзя. Паўсюдна адбыліся семінары бібліятэчных супрацоўнікаў "Экалагічныя праблемы ў рабоце бібліятэк"; якія вызначылі асноўныя арыентацыі па экалагічнаму выхаванню і асвеце грамадзян.

Бібліятэкі фарміруюць фонды экалагічнай накіраванасці, раскрываюць якія дазваляюць выставы тыпу: "Азбука экалогіі", "Ахова прыроды і навакольнага асяроддзя", "Экалогія і эканоміка", "Экалогія і здароўе чалавека", "Экалогія раслінннага і жывёльнага свету", "Чарнобыль – трывога нашых дзён". Пры многіх бібліятэках працуюць цэнтры экалагічнай асветы і інфармацыі (напр., пры Лельчыцкай раённай бібліятэцы такі цэнтр носіць назву "Набат") і актыўна прпацуе на працягу шмат гадоў. Карыстальнікі бібліятэк з'яўляюцца ўдзельнікамі экалагічных месячнікаў "І боль, і любоў, і трывога мая", маюць магчымасць прысвяціць свой вольны час гадзінам роздуму "Сэрца баліць за прыроду", экалагічным "вандраванням" па часопісу "Родная прырода", дням інфармацыі "Перыядычны друк і экалогія", інфармацыйна-пазнавальным гадзінам "Займі здароўя ў прыроды", вечарам смутку і жалобы "Экалагічныя праблемы на маёй Радзіме".

Неабходна адзначыць яшчэ адзін аспект дзейнасці бібліятэк па абслугоўванню вольнага часу карыстальнікаў. Справа ў тым, што такія негатыўныя з'явы, як рост злачыннасці, п'янства, наркаманія, крызіс сям'і, прымушаюць шукаць вышэйшыя каштоўнасці і праз далучэнне да рэлігіі, царквы. Рэлігійны фактар выконвае ўсё большую ролю ў жыцці грамадства. Назва старажытнай кнігі маральных законаў чалавецтва – "Біблія" – дала імя бібліятэкам. Каштоўнасць Біблії бязмерна, і бібліятэкары пачынаюць вучыцца беражліва выкарыстоўваць яе ў асвятленні пытанняў аб месцы і ролі рэлігіі, аб рэлігійных дзеячах, сімвалах. Гэтай праблеме прысвячаюцца выставы "Этыкет і рэлігія", "Царква і дэмакратыя", "Рэлігія ў сучасным грамадстве", "Шлях да беларускай царквы", матэрыялы з якіх заўсёды карыстаюцца павышаным попытам сярод чытачоў. На жаль, бібліятэкары паўсямесна адзначаюць недахоп у фондах такіх дакументаў.

Нацыянальна-культурнае адраджэнне і экалагічная асвета насельніцтва – магістральныя кірункі дзейнасці публічных бібліятэк па забеспячэнню вольнага часу карыстальнікаў напрыканцы XX стагоддзя. У той жа час у дыялогу з чытачамі бібліятэкары арыентуюцца і на іншыя агульначалавечыя каштоўнасці, якія хваляюць грамадства. Таму ўкараненне інавацыйных формаў і метадаў абслугоўвання вольнага часу карыстальнікаў бібліятэк першапачаткова звязана з вывучэннем матывацыі звяртання да бібліятэкі, а таксама вывучэння тэматыкі чытання ў вольны час.

(Заканчэнне на ст. 6)

№ 6 (443) 9 ЛЮТАГА 2000 г.

Л.А.ДЗЯМЕШКА, прафесар кафедры бібліятэказнаўства Беларускага універсітэта культуры

ПУБЛІЧНАЯ БІБЛІЯТЭКА НА МЯЖЫ ТЫСЯЧАГОДДЗЯЎ

Падводзячы вынікі работы публічных бібліятэк па аднаму з галоўных кірункаў дзейнасці – нацыянальна-культурнаму адраджэнню, можна адзначыць шмат дасягненняў.

Змянілася знешняе афармленне бібліятэк, яно набыло нацыянальны каларыт у духу дэкаратыўна-прыкладнога народнага мастацтва.

Актывізавалася краязнаўчая работа, якая стала тым асноўным кірункам, дзякуючы якому публічная бібліятэка ўпісалася ў нацыянальную і інфармацыйную інфраструктуру ў якасці адмысловага звяна.

Бібліятэкі адкрылі для насельніцтва малавядомыя старонкі мінуўшчыны; вярнулі з нябыту імёны знакамітых продкаў-землякоў; укаранілі ў быт традыцыі, звычаі, абрады, звязаныя з народнымі святамі.

Але гэты шырокі размах, які быў узяты ў сярэдзіне 90-х гадоў, на жаль з кожным годам запавольваецца. Моладзь, якая прыходзіць працаваць у публічныя бібліятэкі, не бачыць сэнсу ў гэтай рабоце. У бібліятэках усё радзей гучыць беларуская мова, а мерапрыемствы, у тым ліку і краязнаўчай тэматыкі, праводзяцца на рускай. Мусіць, адна з прычын такой з'явы і ў тым, што выкладанне дысцыплін для студэнтаў – будучых бібліятэкараў у Беларускім універсітэце культуры стала весціся ў асноўным на рускай мове. Тлумачэнне з вуснаў выкладчыкаў вельмі простае: у нас двухмоўе. Бязглуздзіцай з'яўляецца той факт, што выпускнікі 1999 года нават па спецыялізацыі "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія, беларуская мова і літаратура" амаль усе рыхтавалі і абаранялі дыпломныя работы на рускай мове. І калі выкладчыкі БУК не задумваюцца аб будучыні нацыянальна-культурнага адраджэння, то вядома, што праца ў бібліятэках у гэтым кірунку трымаецца толькі на энтузіястах – сапраўдных патрыётах Радзімы. Колькі пратрымаецца – пакажа наступнае тысячагоддзе.

На шляху дасягненняў запаветнай мары – зрабіць публічную бібліятэку грамадскім і культурным цэнтрам рэгіёна – ёсць і іншыя праблемы.

Адна з іх – тэхналагічная.

Напрыканцы XX-га стагоддзя ў сувязі з інфарматызацыяй грамадства дзейнасць бібліятэк ва ўсіх краінах звязана з укараненнем аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных тэхналогій, у аснове якіх ляжыць камп'ютэрызацыя. З'явілася патрэбнасць у спецыялістах новай фармацыі: бібліятэкарах-інфарматыках, бібліятэкарах-рэферэнтах, бібліятэкарах-тэхнолагах, бібліятэкарах-лінгвістах, бібліятэкарах-апературах, інфармацыйных менеджэрах і інш.

Патрабуецца наяўнасць электроннай тэхнікі, распрацоўка новых тэхналогій, падключэнне ўсіх бібліятэк да аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных сістэм.

Вялікую надзею бібліятэчная грамадскасць надавала Закону "Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь", прынятым у 1995 годзе. У адпаведнасці з Законам кіруючыя ўстановы і буйнейшыя бібліятэкі РБ распрацоўваюць розныя палажэнні, інструкцыі, праграмы, рыхтуюць загады, афармляюць сацыяльна-творчыя заказы для падтрымкі дзейнасці бібліятэк і г.д. Гэтая шматбаковая і цяжкая работа, вядома, заслугоўвае ўхвалы. Але ўсё ўпіраецца ў адно: для паляпшэння становішча публічным бібліятэкам неабходна дзяржаўная падтрымка.

У Законе ж не знайшлі адлюстравання найбольш важныя палажэнні аб сацыяльнай абароне бібліятэк і бібліятэкараў: адсутнічаюць гарантыі вылучэння для бібліятэк пэўнай долі фінансавых сродкаў ад агульнай сумы дзяржаўнага бюджэту, што накіроўваецца на развіццё культуры; няма ільготнага падатковага падатку на бібліятэкі і іх спонсараў.

Па звестках Міністэрства культуры на 1998 год 325 бібліятэк патрабуюць капітальнага рамонту, 35 знаходзяцца ў аварыйным стане, 284 не ацяпляюцца. Пагоршылася матэрыяльна-тэхнічная база бібліятэк раённага і сельскага ўзроўняў, толькі 22% ад агульнай колькасці публічных бібліятэк маюць тэлевізары, 17% - магнітафоны, 1,3% -відэамагнітафоны, 0,9% -камп'ютэры.

Выклікае занепакоенасць і паступовае змяншэнне аб'ёмаў бібліятэчных фондаў. 40 % прадукцыі недзяржаўных выдавецтваў адсутнічае ў публічных бібліятэках. Мэтавая праграма забеспячэння бібліятэк сацыяльна значнай літаратурай, распрацаваная ў Рэспубліцы Беларусь, не вырашае праблему якаснага камплектавання фондаў. Міністэрства культуры прыняло рашэнне ўстанавіць нарматыў фінансавання на камплектаванне фондаў у памеры 15 % ад агульнага фінансавання бібліятэкі. Распрацаваны таксама "Пералік перыядычных выданняў для падпіскі публічнымі бібліятэкамі", які павінен павялічыць рэпертуар перыёдыкі. Зацверджаны "Спіс выданняў, плануемых дзяржаўнымі выдавецтвамі ў 1999 годзе для папаўнення фондаў бібліятэк".

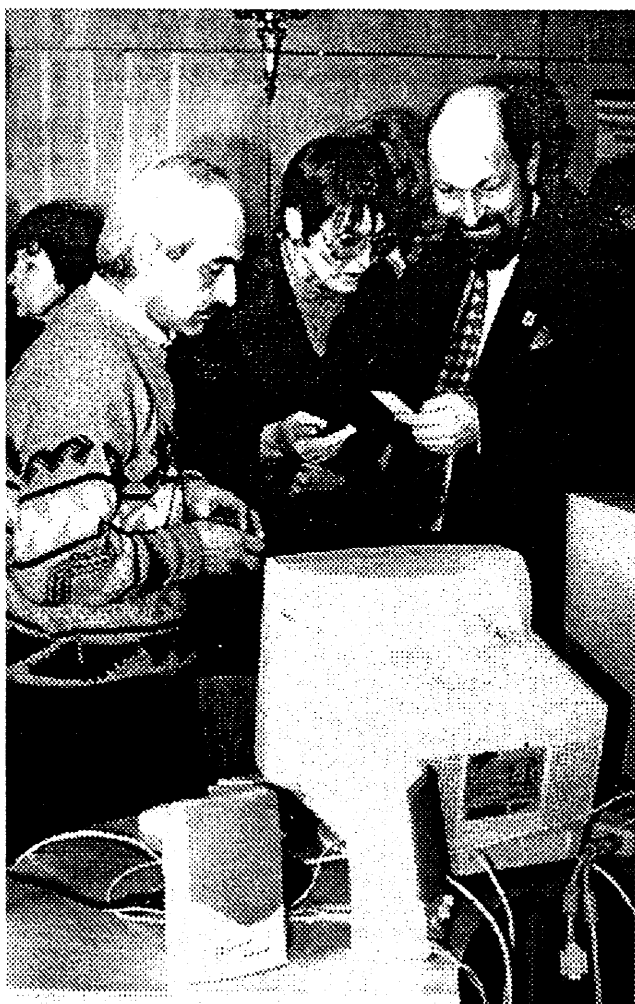
Але ж зноў-такі, эканамічны заняпад грамадства нават пры ахвотным жаданні не ў стане аказаць неабходную матэрыяльную дапамогу бібліятэкам. А ў выніку з кожным годам павялічваецца дыспрапорцыя паміж чытацкімі запытамі і магчымасці бібліятэк.

Для вырашэння гэтых праблем патрэбен час, зацікаўленасць і росквіт грамадства ва ўсіх жыццёвых праявах. Тады публічная бібліятэка зможа назапашаны ў XX стагоддзі багаты вопыт па абслугоўванню грамадзян трансфармаваць і ўдасканаліць з дапамогай аўтаматызаваных тэхналогій у новым тысячагоддзі.

У Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэцы адбылося афіцыйнае адкрыццё ў Беларусі Праграмы навучання і доступу ў Інтарнэт, якая фінансуецца Дзяржэпартаментам ЗША. У цырымоніі адкрыцця прыняў удзел Надзвычайны і Паўнамоцны пасол ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Даніэль Спекхард.

Фота Віктара Талочкі, БелТА.

У бібліятэцы Беларускага універсітэта культуры ўстаноўлена аўтаматызаваная бібліятэчна-інфармацыйная сістэма, якая створана на сродкі гранта ад фонду прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

На здымку: новая бібліятэчна-інфармацыйная сістэма, крайні зправа -- старшыня ТБМ Алег Трусаў знаёміцца з сістэмай.

Фота Аркадзя Нікалаева, БелТА.

СУСТРЭЧА ДВУХ ПАКАЛЕННЯЎ ПАТРЫЁТАЎ

16 студзеня ў Горадні адбылася сустрэча ўдзельнікаў беларускага нацыянальнага руху 40-50 гадоў з прадстаўнікамі патрыятычных моладзевых арганізацый. З ініцыятывай правядзення мерапрыемства выступіла гарадзенская філія Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Грамады. Чынны ўдзел у падрыхтоўцы сустрэчы таксама прынялі хлопцы з спартова-патрыятычнай арганізацыі "Край". Значную падтрымку аказала гарадзенская абласная філія фонду імя Льва Сапегі.

Пачалася імпрэза беларускім нацыянальным гімнам, які спяваў гарадзенскі хор "Бацькаўшчына". Пад словы: "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", "краёўцы" унеслі ў залу бел-чырвона-белы сцяг. Ветэраны беларускага вызвольнага руху са слязамі на вачах спявалі гімн разам з хорам.

З прывітальным словам да гасцей, якія прыехалі з розных куткоў Беларусі, звярнуўся старшыня філіі фонду імя Льва Сапегі Уладзімір Хільмановіч. Ён сказаў, што зараз сярод некаторых палітыкаў стала модна гаварыць быццам бы незалежнасць Беларусі дасталася выпадкова і народ за яе не змагаўся, але ўдзельнікі сустрэчы з'яўляюцца жывым прыкладам адваротнага. Яны прысвяцілі лепшыя гады свайго жыцця змаганню за свабоду Айчыны, з годнасцю неслі імя беларуса праз жахі сталінскіх канцэнтрацыйных лагероў і зараз застаюцца вернымі ідэаламі маладосці.

Гісторык з Менску Яўген Калубовіч казаў пра пераемнасць пакаленняў. Па словах навукоўца, на працягу 200 гадоў беларусы змагаліся за незалежнасць. Падзеі 17 кастрычніка мінулага года ў Менску даюць падставы сцвярджаць, што ўдзельнікам нацыянальнага руху 40-50 гадоў ёсць каму перадаць эстафету барацьбы.

- Я ведаю, калі ў нас з'явілася такая арганізацыя як "Край", Беларусь стане сапраўды незалежнай краінай, - сказала былая сяброўка Саюзу Беларускай Моладзі, шматгадовая пакутніца сталінскіх лагероў Надзея Дземідовіч з Калодзішчаў. Спадарыня Надзея прачытала некалькі сваіх вершаў, напісаных адмыслова для гарадзенскай сустрэчы.

А Генадзь Пяткевіч з Новага Сержаня, прапанаваў стварыць разам з моладзю арганізацыю, якая займалася б пашырэннем ведаў пра беларускі вызвольны рух сярод шырокіх масаў народу, а не толькі сярод палітычна ангажаваных людзей. Спадар Пяткевіч пад час вайны быў актыўным дзеячом баранавіцкага СБМ, пасля вайны ўдзельнікам антысавецкага падполля.

- Калі нам было столькі колькі вам цяпер, - казаў ён моладзі, - мы рыхталіся быць салдатамі Беларусі.

Адзін за адным выступалі ветэраны, сябры Саюзу Беларускай Моладзі, Беларускай Краёвай Абароны, славутага рагулеўскага Наваградскага шwадрону, дзеячы пасляваенных падпольных патрыятычных арганізацый. Успаміналі герояў, якія не дажылі да сённяшняга дня. Вядомых, такіх як Ларыса Генюш і невядомых, чыі імёны да гэтага часу пад забаронай. Ці не ўпершыню публічна было сказана пра партызанскага камандзіра Івана Раманчука, які ў канцы 40-х дзейнічаў са сваім атрадам на Нясвіжчыне, а ў 1947 арганізаваў падпольны Саюз змагання за незалежнасць Беларусі.

У другой палове дня для ветэранаў адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел дзіцячы фальклорны гурт "Дударыкі" і бард Андрэй Мельнікаў.

Напрыканцы сустрэчы, былая сяброўка СЗЗНБ, удзельніца паўстання палітвязняў у Кінгіры ў 1954 годзе, Вера Касмовіч з Гарадзеі (Нясвіжскі раён), выказала ўдзячнасць арганізатарам імпрэзы.

- Вы зрабілі сапраўднае свята для нашых душ, - казала яна. - Раней нас ніхто не ўспамінаў. Мы нікому не былі патрэбны. Лукашэнка нават пазбавіў тых невялічкіх ільготаў, якія былі пры Шушкевічы. А нам шмат не трэба. Галоўнае, каб пра нас помнілі, каб мы ведалі, што нездарма пакутавалі ўсё жыццё за Беларусь.

Нажаль не ўсе запрошаныя змаглі прыехаць на сустрэчу. Не дазволіў стан здароўя. Але ніхто з ветэранаў не застаўся раўнадушным да ідэі правядзення такіх спатканняў. Вось што напісаў у лісце да арганізатараў былы "рагулевец" - Андрэй Вайтовіч са Слоніма: "Ваша запрашэнне на сустрэчу ўдзельнікаў беларускага нацыянальнага руху прымусіла мае вочы зрабіцца вільготнымі. На васьмідзесятым годзіку жыцця хтосьці мяне ўспомніў, першы раз у жыцці. Вялікі, вялікі дзякуй!"

- Для нас гэтая сустрэча з'яўляецца справай гонару, - кажа старшыня гродзенскай Грамады Віктар Сазонаў. – Менавіта такія акцыі забяспечваюць духоўную пераемнасць пакаленняў.

Удзельнікі гарадзенскага спаткання вырашылі, што яно не павінна быць апошнім. Запланавана летам зрабіць наступнае і пастарацца сабраць як мага больш ветэранаў беларускага нацыянальнага руху 40-50 гадоў, не толькі з Беларусі, а і тых, хто жыве за мяжой.

Зміцер Кісель.

Уладзімір Арлоў

Адкуль наш род

(Працяг)

Беларусь паўстала

Першыя паўстанцы з'явіліся на захадзе Беларусі ў студзені 1863 года. Вясною паўстанцкія атрады пачалі стварацца паўсюль. У іх уступала шляхта, чыноўнікі, студэнты і навучэнцы. Кожны пяты паўстанец быў селянін. На чале атрадаў стаялі мужныя і адданыя справе вызвалення камандзіры Валеры Урублеўскі, Рамуальд Траўгут, Людвіг Звяждоўскі, Ігнат Будзіловіч, Фелікс Віславух...

Змагары атрымалі некалькі значных перамогаў. Яны авалодалі горадам Горкі і мястэчкам Свіслач, напалі на Ружаны. У паўстанцаў не хапала зброі, вайсковага вопыту, але іх вяла наперад вера ў справядлівасць сваёй барацьбы. Сваіх баявых узнагародаў яны не мелі, і камандзіры пасля бою ўзнагароджвалі герояў проста кветкамі. Часта гэта былі белыя кветкі каліны.

Расейскім уладам удалося рознымі абяцанкамі падмануць значную частку беларускіх сялянаў. Шмат хто паверыў, нібыта "паны б'юцца з маскалямі, каб вярнуць адменены царом прыгон". Не было згоды і сярод кіраўнікоў паўстання. Некаторым не падабалася, што Каліноўскі і яго таварышы хочуць аддаць зямлю сялянам і зрабіць усіх людзей роўнымі перад законам. Усё гэта моцна аслабляла сілы паўстанцаў.

На ўсходзе Беларусі карнікі задушылі паўстанне ўжо ў траўні. Былі разбітыя і амаль усе атрады змагароў Менскай губерні. Толькі на Гарадзеншчыне яны былі доўгі час недасягальныя для карнікаў, бо там паўстанцаў працягвалі падтрымліваць сяляне. Самы вялікі бой адбыўся каля вёскі Мілавіды, недалёка ад Слоніма. Нягледзячы на адвагу і гераізм, пад націскам выдатна абучаных і ўзброеных расейскіх войскаў паўстанцы мусілі адступіць далей на захад.

На беларуска-польскім памежжы асобныя атрады вялі барацьбу да самага канца 1863 года.

Мураўёў Вешальнік

Царскімі карнікамі кіраваў граф Міхаіл Мураўёў. Калі не дапамагала ўзброеная сіла, ён дзейнічаў подкупамі і ашуканствам, не грэбаваў ніякімі сродкамі. За сваю жорсткасць і крывавыя подзвігі Мураўёў атрымаў мянушку Вешальнік.

128 паўстанцаў былі павешаныя або расстраляныя. 850 змагароў адправілі на катаргу, 11 500 – у ссылку. Шмат за кім царскія ўлады ўстанавілі таемны нагляд.

Пасля паўстання ў Беларусі на ўсе дзяржаўныя пасады прызначалі толькі перасяленцаў з Расеі. Усе школы былі расейскія. Па-беларуску забаранялася не толькі вучыцца і выдаваць кнігі, але нават гаварыць у дзяржаўных установах. Царскія ўлады на чале з Мураўёвым рабілі ўсё, каб беларусы забылі хто яны, і ператварыліся з вольналюбівага народа ў забітае, бяспамятнае і абязмоўленае насельніцтва, якое можна бязлітасна прыгнятаць і рабаваць.

Мураўёў казаў, што той жыхар нашага краю, які не захоча ператварыцца ў расейца, будзе лічыцца іншаземцам і павінен назаўсёды пакінуць радзіму.

Апошнія дні Каліноўскага

Хаваючыся ад царскіх жандараў, Кастусь Каліноўскі жыў у Вільні пад прыдуманым імем. Адзін з арыштаваных паўстанцаў на допыце выдаў правадыра, і яго схапілі.

На следстве і на судзе Кастусь трымаўся надзвычай мужна. Калі яму прапанавалі аблегчыць свой лёс, назваўшы некаторыя адрасы і імёны таварышаў, Каліноўскі адказаў, што шпіёнства апаганьвае чалавека.

Расейскі суд вынес пастанову пакараць кіраўніка паўстанцаў смерцю на шыбеніцы. Герой загінуў ад рук царскага ката 22 сакавіка 1864 года. На тым месцы, дзе гэта адбылося, у Вільні пастаўлена мемарыяльная пліта.

З турэмнай камеры Каліноўскі перадаў на волю свой напісаны па-беларуску запавет – "Пісьмы з-пад шыбеніцы". "Браты мае, мужыкі родныя! – гаварылася там. – Горка пакінуць зямельку родную і цябе, дарагі мой народзе..." У астрозе, напярэдадні смерці, Кастусь напісаў верш, прысвечаны сваёй каханай дзяўчыне Марысі і – адначасова – усёй Беларусі. У ім ёсць такія словы:

Бывай здаровы, мужыцкі народзе,
Жыві ў шчасці, жыві ў свабодзе
І часамі спамяні пра Яську свайго,
Што загінуў за праўду для дабра твайго.

Палымяныя словы Каліноўскага клікалі беларусаў на барацьбу за свабоду і пасля яго смерці.

Сваім ахвярным жыццём Кастусь Каліноўскі заслужыў вечную памяць. Пра яго напісаны кнігі і гістарычныя даследаванні. Яго імем у гарадах і мястэчках Беларусі названы вуліцы. Мастакі і скульптары стварылі дзесяткі партрэтаў правадыра паўстанцаў.

За тое, што Кастусь Каліноўскі зрабіў для Беларусі, мы называем яго нашым нацыянальным героем. Ягоны прыклад натхняе нас і сёння, калі наша краіна будуе сваё незалежнае жыццё.

Пытанні і заданні:

1. *Што ты даведаўся пра паўстанне 1831 года?*
2. *Раскажы пра юначыя гады Кастуся Каліноўскага.*
3. *Пра што пісала газета "Мужыцкая праўда"? Хто такі Яська-гаспадар з-пад Вільні?*
4. *Як Беларусь змагалася за сваю свабоду ў 1863 годзе?*
5. *Ці былі паўстанцкія атрады ў тых мясцінах, дзе ты жывеш? Хто імі кіраваў?*
6. *Чаму паўстанцы не змаглі перамагчы?*
7. *За што расейскага графа Мураўёва празвалі Вешальнікам?*
8. *Раскажы пра апошнія дні жыцця Каліноўскага.*
9. *Чаму мы называем Кастуся Каліноўскага нашым нацыянальным героем?*

Вось мы і закончылі друкаваць кнігу Уладзіміра Арлова "Адкуль наш род". Ці спазналі мы адказ на пытанне? Хто як. Я не збіраюся вам яго падказваць. Ды і падказаць нельга. У кожнага свой пачатак роду. Але ўва ўсіх нас разам пачатак адзін. Мы з вечнага і векавечнага беларускага народа. Мы пачаліся значна раней, чым пачалася кніга Арлова, і закончымся значна пазней, чым закончылася кніга. І не думайце, што я памыліўся, што я не веру ў бессмяротнасць беларускага народа. Я ў гэта веру, але я ведаю гісторыю чалавецтва. Пройдуць нейкія тысячагоддзі, і мы з беларусаў ператворымся ў нейкі іншы народ з нейкай іншай назвай, як і дагэтуль мы ішлі ад магутных хетаў да вялікіх арыяў, ад арыйскіх народаў крыві і гуда да крывічаў, дрыговічаў і люцічаў, ад іх усіх разам да магутных ліцьвінаў і, нарэшце, беларусаў.

Арлоў напісаў новыя кнігі. Нядаўна выйшлі "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі", чакаюць выдання "Таямніцы полацкай гісторыі". Арлоў напіша яшчэ шмат кніг. Чытайце іх. Ён моцны і мужны чалавек. Ён з тых старых ліцьвіноў, якія нікуды не дзеліся, якія заўжды між нас, каб аберагчы нас ад паняверкі,

Станіслаў Суднік.

"Дзесяць вякоў..." – прэзентацыя ў Бабруйску

Дзякуючы арганізацыйнай рупнасці бабруйскага аддзялення Грамадскага навукова-аналітычнага цэнтра "Беларуская перспектыва" і мясцовых арганізацый ТБМ і ТБШ 23 студзеня, у Бабруйску, адбылася сустрэча з патэнцыйнымі і спраўджанымі чытачамі пісьменніка, гісторыка Уладзіміра Аляксеевіча Арлова.

Ні акрыялы мароз, ні ладная аддаленасць дома культуры ААТ "ФанДОК" не зашкодзілі амаль 150 чалавекам "ад старога да малога", каб спатоліць сваю цікаўнасць да асобы Уладзіміра Арлова: пісьменніка, гісторыка, палітыка і чалавека.

Не паспеў пісьменнік распавесці пра гісторрыю асабліва дарагога і роднага яму Полацка, ды свайго радаводу. А ўжо расцепленая публіка пачала "шкваліць" пытаннямі – і сур'ёзнымі, і датклівымі, і з паддзёвам. І дзьве гадзіны Уладзімір Аляксеевіч стоячы, найшчырайшым і сумленнейшым чынам даваў адказы, адно схіляючыся да стала, каб перамяніць цэдулькі з пытаннямі. І гэта ахвярнае рахманае стаянне папросту скарыла многіх, а асабліва жанчын, якія па заканчэнні сустрэчы падзяліліся гэткімі шчырасцямі са мною.

Пад "заслону" спаткання спадар Уладзімір прачытаў сваё эсэ "Незалежнасць гэта ... ", перакладзенае на 21 мову. Пранізлівая глыбанадумнасць і актуальнасць гэтага твору, падкрэсленая вымоўнай сцішэласцю прысутных, спраўдзіла прагу яшчэ большай аддначасці і любові да Беларусі. Напрыканцы адбылася прэзентацыя кнігі У.Арлова і Г.Сагановіча "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі". Ахвочыя маглі набыць гэту кнігу і, безумоўна атрымаць аўтарскае блаславенне – аўтограф.

А на заўтра да мяне падышоў адзін хлопец, які прысутнічаў на сустрэчы са спадаром Арловым ды зусім нядаўна зацікавіўся беларушчынай і сказаў: "Ты ведаеш, паслухаў гэтага чалавека і захацелася не проста жыць, а жыць для Беларусі".

Такі вось удзячны плён!

З павагай Віктар Маліноўскі, старшыня суполкі ТБМ імя Фр.Скарыны, г. Бабруйска.

Сустрэчы з Уладзімірам Арловым

18-19 студзеня па запрашэнню Бярозаўскай раённай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны ў раённай бібліятэцы і сярэдніх школах Бярозы, вёсак Першамайскай і Малеча, г. Белаазёрску адбыліся сустрэчы з беларускім пісьменнікам-гісторыкам Уладзімірам Арловым, які прадстаўляў сваю новую кнігу, напісаную сумесна з Генадзем Сагановічам, "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі".

Шчыры распавед пра сваё першае каханне ў першым класе да аднакласніцы Ірачкі, успаміны спадара Уладзіміра пра некаторыя эпізоды свайго дзяцінства, юнацтва і студэнцкія гады, што падштурхнулі савецкага хлопчыка, а пазней юнака да першых спробаў творчасці, усведамлення сваёй нацыянальнай адметнасці і таго, што беларусы амаль нічога не ведаюць пра сваю гістарычную мінуўшчыну, якой могуць ганарыцца, як і любы іншы еўрапейскі народ, выклікалі прыхільнасьць у прысутных. І асабліва гарадскія вучні старэйшых класаў проста завальвалі пісьменніка пытаннямі на самыя розныя тэмы: ад любімага свайго твора і творчых планаў да асабістых адносінаў да дзяржаўнай сімволікі і кіраўніка краіны. Спадар Уладзімір імкнуўся адказаць на кожнае пытанне, каб не пакрыўдзіць нікога, і таму сустрэчы выходзілі за запланаваныя рамкі і графік і асабліва ў першы дзень у райцэнтры пераўтварыліся ў дзевяцігадзінны марафон выступаў, адказаў на пытаньні і пераходаў ад аднаго месца сустрэчы да другога.

Хочацца верыць, што выказванні спадара Арлова, якія рэфрэнам прайшлі праз усе сустрэчы, аб тым, што без гістарычнай памяці і ўсведамлення сябе нашчадкамі многіх пакаленняў сваіх продкаў беларускі народ (як між іньшым і любы другі) не мае будучыні і, што толькі ў сваёй невялікай незалежнай Беларусі мы здолеем дасягнуць дабрабыту, шчасця і спакою, знайшлі водгук у душах многіх падлеткаў. Аб чым сведчыў "лес" рук, паднятых на імправізаваных "рэферэндумах" за незалежнасць беларускай дзяржавы, што праводзілася на некаторых сустрэчах.

Сяржук Русецкі г.Бяроза Берасцейскай вобл.

Налібокі ведала ўся Еўропа

Аб памерах вытворчасьці Налібоцкага шклозавода мы маем першыя звесткі, датаваныя 1737 – 1741 гадамі. У гэты перыяд штогадовы выпуск прадукцыі завода даволі шырокі і вагаўся ў межах 22 – 29 тысячаў злотых. Асартымент прадукцыі даволі разнастайны. У ведамасцях інвентарскага ўліку маёмасьці за 1793 год указана 100 найменьняў розных вырабаў. Больш за ўсё выраблялася шклянак, чарак і ваконнага шкла. Згодна данных 1793 года, тут было выраблена 2100 тонкіх шклянак з рознымі малюнкамі, 2008 штук чарак. Колькасць прадукцыі для свайго часу вельмі значная. Напрыклад, на працягу двух месяцаў 1743 года ў Налібоках было гранёна толькі для Радзівілаў (акрамя іншых заказаў) 1000 вырабаў. А ў 1783 годзе Кароль Радзівіл загадаў вырабіць у Налібоках 180 тысяч лампадак, пры тым рознакаляровых – сініх, зялёных, чырвоных. Асноўная доля прадукцыі, якая ішла на продаж, рэалізоўвалася на месцы і ў бліз ляжачых гарадах і мястэчках. Куплялі яе галоўным чынам багатыя памешчыкі. У асноўным гэта былі купцы з багацейшых краёў Рэчы Паспалітай. Сярод іх былі пакупнікі, што карысталіся паслугамі гуты ўжо шмат гадоў. Дарэчы, Ганна а пазней яе сын Фларыян, заклададьнікі гуты, дбалі больш пра сталых пакупнікоў, бо гэта засцерагала яе ад банкроцтва. Шматразова на імянных лістах продажу ў 40-50 г.г. 18 ст. зьявіліся прозвішчы віленьскіх купцоў: Шэра, Казлоўскага, Кросмана, Цыха і Ульрыха. Былі купцы й з Гародні: Шмуйла Эльяшэвіч, Жад Ківа. Па заданню кіраўніцтва фабрыкі ў замежжа адпраўляліся дэлегацыі для пошуку пакупнікоў. За невялікі адрэзак часу яны знайшлі іх не толькі ў Расеі, але і ў Заходняй Еўропе.

А ў асноўным вырабы з завода дастаўляліся на княскі двор, ішлі на папаўненьне будостаў і сервантаў Нясвіжкага замка і радзівілаўскіх маёнткаў. У выглядзе падарункаў і ўзнагарод пасылаліся яны каралю, прыдворным магнатам і буйным чыноўнікам Польшчы. Радзівілы дарылі шэдэўры налібоцкіх майстроў знатным асобам Расеі, Францыі, Германіі і іншых краін. Цікавы такі гістарычны факт. У 1782 годзе Кароль Станіслаў Радзівіл, па мянушцы "Пане Каханку", пераслаў у Варшаву ў падарунак польскаму каралю Станіславу Аўгусту Панятоўскаму імянны сталовы сервіз, выкананы са шкла лепшай якасьці. Ежы Мантэльскі, пісьменнік, у выданай у 1891 г. у Пецярбургу кнізе "Князь Пане Каханку" прыводзіць наступную вытрымку з ягонага ліста: "І тады, атрымаўшы сервіз, адразу загадаў, каб у рэзідэнцыі ў Лазенках іншага шкла не давалі мне да стала. Няхай кожны бачыць, што ўмеюць рабіць у Налібоках.

І ўсе ўбачылі. Бо налібоцкае шкло было дзіўнай прыгожасьці. Вырабы 18 ст. выпускаліся з паташнага бясколернага, а таксама каляровага шкла, у тым ліку, вельмі рэдкіх і насычаных таноў: бурштынавага, зялёнага, жоўтага, цёмназялёнага, малочнага. Уражвае разнастайнасць асартыменту: кубкі, бакалы, бутэлькі розных памераў для віна й гарэлкі, графіны ўсемагчымых форм, сервізы, сталовыя камплекты. І сёньня зьдзіўляюць рознага віду талеркі, масьлёнкі, салатніцы "брылочкі" й "цабэркі", "ампулкі", і пясочныя гадзіннікі. Выраблялася тут і шкло для гадзіннікаў, акуляраў, люстры, падсьвечнікі і інш.

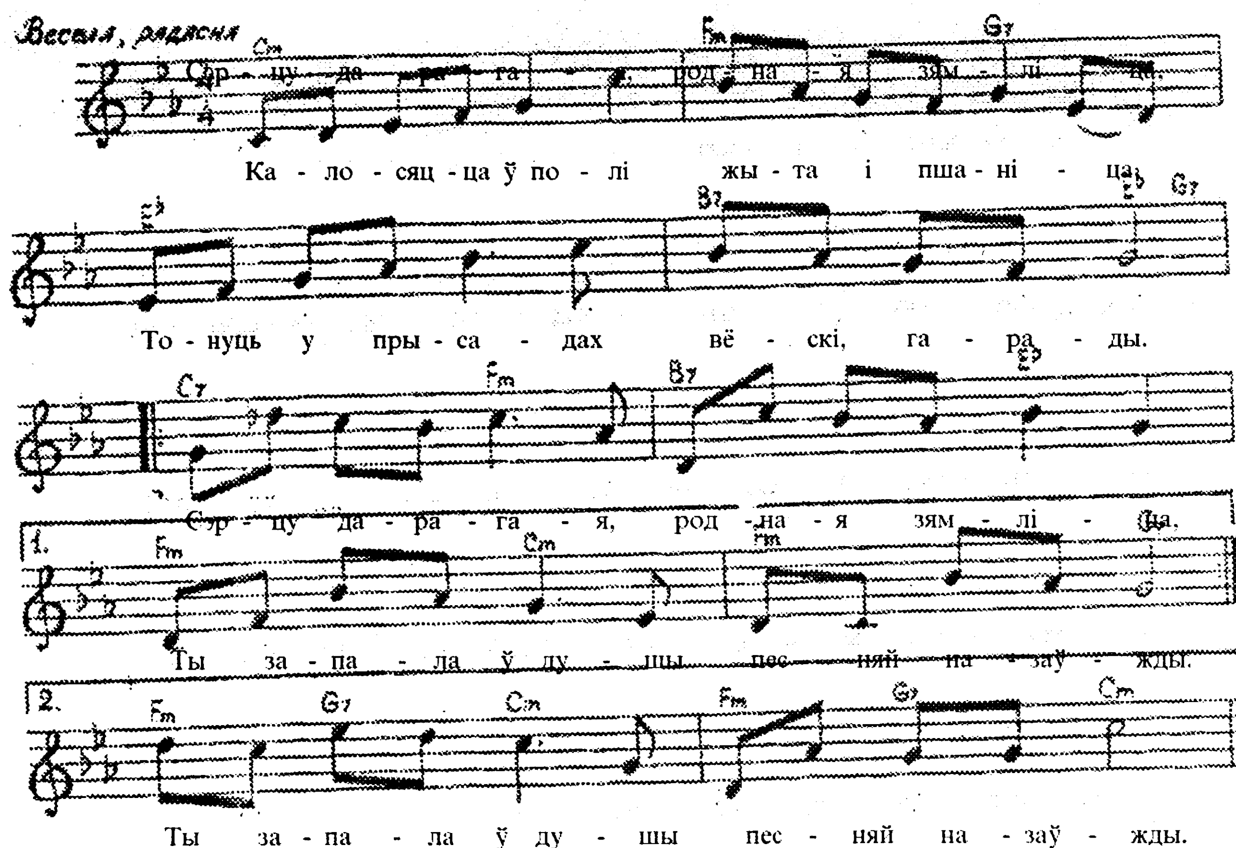
Не дзіва, што вырабы налібоцкай гуты ўпрыгожвалі шматлікія каралеўскія палацы Эўропы. На Налібоцкай гуце ўдала асвоілі тэхніку залачэньня вырабаў. Сярод размалёўшчыкаў золатам славіўся Адам Пажоха, які маляваў па залатой ці срэбнай фальзе сцэны паляваньня і адзіночныя выявы аленяў, бога вінаробства Бохуса, матывы міфалогіі.

Гістарычны факт, што вырабы Налібоцкага шклозавода па мастацкаму аздабленьню нават сапернічалі з прадукцыяй Берлінска-Пастдамскага шклянога цэнтра, які працаваў для патрэб прускага караля.

Посуд і іншыя прадметы, выробляныя на Налібоцкім шклозаводзе, амаль дзьвесьце гадоў назад, цяпер уяўляюць вялікую рэдкасьць. Іх можна сустрэць у Варшаўскім народным музеі, у музэях Кракава, Гданьска, Коўне, Вовеля, Кіева, Санкт-Пецярбурга, Вільні, Львова, а таксама ў прыватных калекцыях у Швецыі, ЗША і нават у калекцыі славутых зьбіральнікаў антыкварыяту братоў Юзэфа і Станіслава Русоцкіх. На Беларусі няма ніводнага шклянога прадмету з налібоцкай гуты. Налібоцкі шклозавод аказаўся найбольш даўгавечным з усіх радзівілаўскіх мануфактур. Ён праіснаваў 145 год, да 1864 г. Заснаваная на працы прыгонных, гута не вытрымала канкурэнцыі з буйнымі прадпрыемствамі, што ўзьніклі пасьля адмены прыгоннага права. Аркадзь Смоліч, вядомы беларускі дасьледчык у сваёй кнізе "Геаграфія Беларусі" паведаміў, што гэта адбылося дзеля розных прычын, між іншым падаражаў апал "дровы". Аднак нягледзячы на ўсе акалічнасьці, мы ў праве ганарыцца тым, што нашы продкі ўпісалі ў гісторыю беларускай культуры, у тым ліку дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва яскравую старонку. Для беларусаў НАЛІБОЦКІ КРЫШТАЛЬ стаў сімвалам дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, як венецыянскае шкло ў Італіі, багемскае ў Чэхіі, "крышталь бакара" у Францыі. Дык будзем жа памятаць пра гэты ўнёсак нашых таленавітых продкаў у нашую нацыянальную гісторыю.

Давайце спяваць па-беларуску

Верш Янкі Насуты **Музыка Уладзіміра Малочкі**

Калосяцца ў полі жыта і пшаніца,
Тонуць у прысадах вёскі, гарады.
Сэрцу дарагая, родная зямліца,
Ты запала ў душы песняй назаўжды.

А лугі квітнеюць, быццам бы абрусы,
Клоніцца калоссе – будзе ўраджай.
Слаўце, усхваляйце працай, беларусы,
Родную зямліцу, наш бацькоўскі край.

Як табой, зямліца, нам не ганарыцца? -
Тут мы пратапталі першыя сляды.
Сэрцу дарагая, родная зямліца,
Ты запала ў душы песняй назаўжды.

Першы запаведнік

75 гадоў назад (30 студзеня 1925 г.) у вярхоўі Беразіны на тэрыторыі Віцебскай і Менскай абласцей заснаваны першы ў Беларусі Бярэзінскі дзяржаўны запаведнік, створаны для аховы і развядзення каштоўных птушак і жывёл, асабліва, баброў. Справа ў тым, што да 1924 года, пакуль тут не пабывала экспедыцыя загадчыка кафедры заалогіі Белдзяржуніверсітэта прафесара А. У. Фядзюшына, лічылася, што ў Беларусі яны цалкам знішчаны. Зараз лясы і балоты запаведніка заселены прыкладна 50 відамі жывёл, больш 200 -- птушак сярод якіх рэдкія для Еўропы чорны бусел, шэры журавель,

пугач, глушак ды іншыя. Што ж датычылася вінаваўцы адкрыцця запаведнай зоны -- бабра, то гэтыя звяркі абабеглі ўсе нашыя беларускія законы, абжылі ўсе рэчкі і рачулкі запаведніка і даўно выйшлі за яго межы. У 1978 годзе Бярэзінскаму запаведніку нададзены статус біясфернага - тут вядзецца не толькі прыродаахоўчая, але і навукова - даследчая праца, Ён уключаны ў сістэму запаведнікаў міжнароднага значэння . А ў 1996 годзе ён атрымаў прэстыжную узнагароду -- Дыплом Еўропы..

На здымках1. Статак зуброў.
2. Воўк.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 7. 02. 2000 г.
Наклад 3200 асобнікаў. Замова № 336
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 100 руб., 3 мес.- 300 руб.
Кошт у розніцу: 30 руб.